

MINISTERIE VAN ONDERWIJS

NAVORSINGS- EN
STUDIECENTRUM
VOOR DE GESCHIEDENIS
VAN DE TWEEDE
WERELDOORLOG

MEDEDELINGEN 16

LEUVENSEPLEIN 4 (Bus 19) — 1000 BRUSSEL — TEL. 218 45 27

MINISTERIE VAN ONDERWIJS

MINISTERE DE L'EDUCATION NATIONALE

MEDEDELINGEN NR. 16 - 1986

NAVORSINGS- EN STUDIECENTRUM VOOR DE GESCHIEDENIS

VAN DE TWEEDE WERELDOORLOG

BRUSSEL

ISSN 0772-1196

INHOUDSTAFEL

IN MEMORIAM	5
GECOORDINEERDE WETTEKSTEN	7
AKTIVITEITEN VAN HET CENTRUM	8
A. WETENSCHAPPELIJK COMITE - BETREKKINGEN MET HET BUITEN- LAND - ENQUETES EN OPZOEKINGEN	
1. Wetenschappelijk Comité	8
2. Bureau	8
3. Personeel	8
4. Betrekkingen met het buitenland	8
5. Seminaries	9
6. Het Centrum verleende zijn medewerking	21
B. ARCHIEVEN - VERZAMELINGEN	
1. Archieven	24
2. Fototeek	30
3. Affiches	30
4. Persknipsels	30
C. PUBLIKATIES EN VOORDRACHTEN	
1. Publikaties van het Centrum	31
2. Publikaties van het wetenschappelijk personeel	33
3. Voordrachten en referaten van het wetenschappelijk personeel	34
4. Radio- en Televisie-uitzendingen	35
KRONIEK	
Het Centrum en de pers	36
De dienst Archieven van het Bestuur der Oorlogsslachtof- fers	37
Duitse wegwijzers en plaatsnaamborden te Hofstade-Aalst	39
LEKTUURNOTITIES	
GIFTEN	
AANWINSTEN VAN DE BIBLIOTHEEK	

IN MEMORIAM JEAN DUJARDIN (1937-1986)

Onze vriend Jean Dujardin is op zondag 27 juli 1986 overleden na wat genoemd wordt een lange en pijnlijke ziekte. Sinds maanden wisten zijn vrienden dat het onafwendbare naderde en dat men alle hoop moest opgeven.

Het toeval wilde dat ik Jean zeer vroeg ontmoette, en wel aan de Luikse universiteit. Hij had het prestige van de oudere - en een licentie in diplomatieke wetenschappen - en fascineerde zijn jongere studiegenoten van de sectie Geschiedenis. Zijn fijne maar bijtende ironie, zijn gewild cynische of ontgoochelende uitspraken en zijn kameraadschap maakten van hem die de draak stak met dogma's en conformisme, een soort mentor of spottende grote broer die meer dan eens met een boutade de jonge en vurige minnaars van Clio tot de realiteit terugbracht. Wat een contrast met het gestrengte onderwerp van zijn licentiaatsverhandeling over de verspreiding van de vrijhandelsidee in het midden van de 19e eeuw !

Na het behalen van zijn licentiaat in 1964 trad Jean Dujardin in dienst van het "Nationaal Centrum voor de Geschiedenis van de twee Wereldoorlogen" en bleef natuurlijk werken bij het N.S.C.WO II bij de oprichting in 1968. Smaak en voorkeur brachten hem tot zijn interesse voor de geheime oorlog en deel-aspekten als de inlichtingsnetwerken, pers en radio. I.s.m. J. Gotovitch en L. Rymenans maakte hij een uiterst belangrijke inventaris van de in België bewaarde sluikpers ; hij was ook de auteur van een analyse van de Luikse sluikpers.

Maar het waren vooral de inlichtingsnetwerken die hem zouden interesseren : rol van het M.N.B., organisatie van de dienst Luc en dienst D die tot in het detail bestudeerd werden. De kritische historicus versmaadde het echter niet mee te werken aan publicaties voor het grote publiek m.b.t. de dagelijkse werkelijkheid van oorlog en bezetting : ik noem Hoe België de Tweede Wereldoorlog overleefde, pedagogische dossiers, catalogi van tentoonstellingen enz. Onlangs nog, en reeds ondermijnd door de ziekte, besteedde hij zijn laatste krachten aan een belangrijke bijdrage van 70 bladzijden over België in het verzamelwerk *La Guerre des Ondes. Histoire des radios de langue française pendant la Deuxième Guerre Mondiale*. Tenslotte was hij als inwoner van Huy ook actief in de plaatselijke historische genootschappen.

Zijn dood laat de projecten over het net Marc en over de werking van de Veiligheid van de Staat te Londen onafgewerkt. Ook nu pas merken wij dat zich hier een menselijk drama voltrok dat wij niet altijd begrepen. Zoals degenen die hij bestudeerde, werd Jean Dujardin het slachtoffer van een ongelijke strijd die hij voerde met de hulp van een bewonderenswaardige echtgenote.

Degenen die het voorrecht hadden zijn vriend te zijn, zullen zijn herinnering blijven bewaren, zijn blik en de klank van zijn stem nooit vergeten. Het is trouwens het enige eerbetoon dat deze scepticus met het gouden hart zou aanvaard hebben...

Fr. Balace

G E C O O R D I N E E R D E   W E T T E K S T E N

MINISTERIE VAN ONDERWIJS

en

MINISTÈRE DE L'ÉDUCATION NATIONALE

Besturen van het Hoger Onderwijs en het
Wetenschappelijk Onderzoek

Diensten van het Wetenschappelijk Onderzoek

DE MINISTERS VAN ONDERWIJS,

Gelet op het koninklijk besluit van 20 april 1965 betreffende het statuut der wetenschappelijke inrichtingen van de Staat, inzonderheid op artikel 10 ;

Gelet op het ministerieel besluit van 13 december 1967 tot oprichting bij het Algemeen Rijksarchief van een Navorsings- en Studiecentrum voor de geschiedenis van de tweede wereldoorlog, gewijzigd bij de ministeriële besluiten van 25 september 1968 en 3 november 1971 ;

B e s l u i t e n :

Artikel 1. - De Heren Fernand ERAUW en Francis BALACE worden benoemd tot ondervoorzitter van het wetenschappelijk Comité van het Navorsings- en Studiecentrum voor de geschiedenis van de tweede wereldoorlog.

A K T I V I T E I T E N V A N H E T C E N T R U M

A. WETENSCHAPPELIJK COMITE - BETREKKINGEN MET HET BUITENLAND - WERKVERGADERINGEN

1. Wetenschappelijk Comité

Sinds medio 1985 kwam het Comité in ongewijzigde samenstelling samen op 17 december 1985 en 14 maart 1986. Aan bod kwamen o.a. de bevordering van enkele leden van het wetenschappelijk en administratief personeel, het verslag van de Directeur over de wetenschappelijke activiteiten en de grote lijnen van de activiteiten voor 1986 (archief en documentatieverwerking, o.a. uit de Britse archieven), de administratieve voogdij over het Centrum met daaraan gekoppeld het statuut van het personeel en de aanwerving van D.A.C.'ers (die intussen in dienst getreden zijn).

2. Bureau

Sinds medio 1985 kwam het Bureau samen op 16 oktober 1985, 7 januari, 25 februari en 30 mei 1986. Ondermeer de Comité-vergaderingen werden erop voorbereid.

3. Personeel

Bij wetenschappelijk en administratief personeel werd tot enkele bevorderingen overgegaan. Zo werd Frans Selleslagh bevorderd tot eerstaanwezend Assistent. Bij het administratief personeel ging het om Ann Bernard en Ann Bekaert, die resp. hoofdcorrespondent der vorsing en eerste correspondent der vorsing werden.

4. Betrekkingen met het buitenland

Het XVIe internationaal Congres voor de Geschiedeniswetenschappen, gehouden te Stuttgart in augustus 1985, verenigde in de hoofdstad van Baden-Württemberg voor de duur van een week meer dan 2200 historici uit 59 landen en 5 continenten.

Dat dit een zeer belangrijke gebeurtenis was, bewees ook de sluitingsplechtigheid waarop trouwens de woordvoerder van de historische commissie van het Vaticaan de algemene aandacht wakte met de verklaring dat de paus had besloten dat de Vatikaanse archieven voor 1903-1932, naargelang de praktische mogelijkheden, voor raadpleging zouden vrijgegeven worden.

Men krijgt ook een idee van de omvang van dit congres wanneer men weet dat dertig aangesloten organismen gedurende twee

dagen tegelijkertijd hun werkvergaderingen hielden. Het Centrum maakt deel uit van een ervan, het internationaal Comité voor de Geschiedenis van de tweede Wereldoorlog. In dit Comité was trouwens België aan de eer : te Stuttgart werd onze directeur, dr. J. Vanwelkenhuyzen, tot voorzitter ervan aangewezen.

Alain DANTOING

5. Seminaries

Met de naamsverandering "werkvergaderingen" in "seminaries" hebben wij wellicht enkel een meer toepasselijke betiteling gevonden voor wat sinds enkele jaren reeds door de wetenschappelijke ploeg van het Centrum werd georganiseerd : maandelijkse bijeenkomsten waar een vorser, student of ex-student zijn bevindingen naar voor brengt in een forum van wetenschappelijk geïnteresseerden. De bedoeling was onderzoek en ideeën te confronteren, horisonten te verruimen, soms delicate problemen in een serene sfeer ter discussie te stellen. Daarmee wensten wij van het Centrum een (bescheiden) ontmoetingsplaats te maken voor historici van alle universiteiten en centra die geïnteresseerd zijn in de hedendaagse geschiedenis. Wij hopen onze werking in dit verband nog te verbeteren door een betere en ruimere promotie voor de seminars ; wij hopen ook ons werkveld wat te verruimen door buitenlanders uit te nodigen en waar mogelijk ook interdisciplinair te werken. Alvast zullen wij voor het programma 1986-1987 verder zorg dragen voor het taalevenwicht en voor een grote verscheidenheid in de behandelde onderwerpen.

Rudi VAN DOORSLAER

Joodse partizanen in België : een vergeten verzet ? Panelgesprek met José Gotovitch, Maxime Steinberg, Etienne Verhoeyen en Jacques Willequet, ingeleid door Rudi Van Doorslaer (26 november 1985).

Als inleiding op het panelgesprek werd de opmerkelijke en opgemerkte film van Mosco - Les terroristes à la retraite (A 2) bekeken. Daarna werd getracht via het uitdiepen van een aantal thema's de problematiek van de film naar België te vertalen. Deze thema's waren : de M.O.I. (Main d'oeuvre Immigrée) vòòr W.O. II, het ontstaan en de structuur van het Mobiel Korps bij de partizanen, de betekenis voor de K.P. van het gewapend verzet en de problematiek van de terreur tijdens de bezetting.

Wie waren nu de joodse communisten in België tijdens de jaren dertig ? Hiervoor tekende Maxime Steinberg het profiel van de Oost-Europese (meertal Poolse) immigrant die om diverse (sociale, politieke, anti-semitische) redenen uit zijn geboorteland was geëmigreerd. Het is onder dit stedelijk ambachtsproletariaat dat de communisten veel aanhang wonnen in de loop van de jaren dertig.

Steinberg wees ook op de duidelijke overeenkomsten met Frankrijk, ondermeer in de werking aan de structuur van de M.O.I., de clandestiene vreemdelingen-organisatie van de K.P.

In tweede instantie schetste Steinberg het ontstaan, tijdens het voorjaar van 1942, van een specifieke groep partizanen gerecruteerd in de schoot van deze M.O.I. Dit "Mobiel Korps" was trouwens samengesteld op basis van "taalgroepen" die ook in de M.O.I. konden teruggevonden worden. De meesten onder hen waren joden, echter zeker niet allen. Opmerkelijk was dat dit korps operatief was op het ogenblik dat in de zomer van 1942 de massale jodendeportaties een aanvang namen. De joodse partizanen zouden in Brussel - en het betreft hier een louter Brussels fenomeen - als eersten de "terreur" inleiden, precies tegen wat zij beschouwden als de joodse collaborateurs : de medewerkers van de door de bezetter opgerichte "Jodenvereniging in België". Maxime Steinberg legt er de nadruk op de motivatie als zou de deportatie van de joodse bevolking deze joden in het gewapend verzet hebben gedreven door de chronologie wordt tegengesproken. Het gaat hier in de eerste plaats om communistische militanten die gehard in de illegale strijd (velen hebben ook als vrijwilliger in de Internationale Brigaden gediend) en vanuit de structuur van de K.P. tot het gewapend verzet zijn gekomen.

In een derde thema werd de algemene optiek van de KP met betrekking tot het gewapend verzet belicht. José Gotovitch wees op het belang van de demonstratieve actie, de actie die in de eerste plaats moest tonen dat er kòn gereageerd worden, die m.a.w. mobiliserend werkte. Het was een onderdeel van de onverbiddelijke verzetsactie die door de communisten werd gepropageerd op alle terreinen.

De "terreur" maakte deel uit van deze gewapende actie en had volgens Gotovitch tot doel het bezettingsregime te destabiliseren. Daarom werd ook de Belgische collaborateur als doelwit voor de "terreur" gekozen. Op dit punt was de tactiek van de Franse communisten duidelijk anders : zij mikten in de eerste plaats op de Duitse bezettingstroepen. Voor de oorzaak van dit verschil werd geen sluitende verklaring gevonden. Het panel was het er trouwens over eens dat de Belgische tactiek op dit vlak efficiënter was.

Rudi VAN DOORSLAER

De Socialisten tijdens de bezetting, door Chantal Kesteloot (17 december 1985).

Eerst werd de situatie bij het begin van de bezetting geschetst. Vòòr 1940 verkeerde de B.W.P. al in crisis ; de lente en zomer 1940 zorgen voor de totale ontreddeing. Het zijn de "kleine" militanten die eerst reageren tegen de stellingnames van Hendrik De Man : te Brussel en te Luik zullen de eerste sluikbladen ontstaan. De Brusselaars zijn nooit typerend geweest voor het Belgisch socialisme ; de Luikse jongeren zitten daarentegen in de S.J.W.-traditie. De eerste tekenen van de socialistische heropstanding komen dus vanuit de "politieke" vleugel. Wanneer echter vakbondsverantwoordelijken als Bondas en Major uit Frankrijk terugkomen, krijgt het réveil een syndikale kleuring en gaat het oorspronkelijke revolutionaire karakter verloren. Het is ook pas na de terugkeer van Major dat er in Vlaanderen, waar men meer onder de indruk was van het optre-

den van De Man, iets los kwam. De oprichting van de U.H.G.A. zorgt ervoor dat de anti-Duitse reactie nog "syndikaler" wordt.

Maar pas in de helft van 1941 wordt overgegaan tot een eerste grote "strategische" discussie. Op een bijeenkomst van Franstalige socialistenvan wordt 1) de aard van de te voeren actie vastgesteld : geen gewapend verzet en (dus) niet aansluiten bij een verzetsorganisatie, zodat de militanten niet te zeer worden blootgesteld (en de organisaties met K.P.-inslag niet versterkt worden !) en 2) gedebatteerd over de veranderingen die in de partij na de bevrijding zullen moeten doorgevoerd worden. Het gaat daarbij in hoofdzaak om een afscheid van het ouvriërisme dat travaillisme moest worden, om de "federale" herstructurering in drie centrales en om de problematiek van het individuele lidmaatschap, dit alles gekoppeld aan een naamsverandering van de partij. Wat de vakbond aangaat, werd gepleit voor een eenheidsvakbond van christenen en socialistenvan (maar zonder de K.P.).

De oudere leiding was niet enthousiast over zoveel "revolutionaire" ijver. Maar het was duidelijk dat ouderen en jongeren de zorg om de partij en de voorbereiding van de naoorlog belangrijker achtten dan de verzetsactie.

Al vlug bleek dat de contacten die met de christenvan gelegd waren m.b.t. het travaillisme, op niets zouden uitlopen. Maar er leefden ook een aantal andere ideeën i.v.m. het Belgische politieke systeem: het afschaffen van de senaat, een versterking van de uitvoerende macht, een systeem van sociale zekerheid, een aantal - overigens vage - economische maatregelen (nationalisaties) en de gelijkstelling van vrij en officieel onderwijs.

Eigenlijk deed zich dus de noodzaak voor een nieuw programma te ontwerpen. Er was toen reeds een clandestien partijbureau gevormd waarin ook de afwezigen van 1940 (Van Acker enz.) zaten. Die namen de zaak helemaal opnieuw in de hand, ook al omdat een aantal jongere militanten aangehouden waren. Een aantal ad hoc commissies voor naoorlogsproblemen ging aan de slag, en eind 1943 kwam een programma voor onmiddellijke actie tot stand. Dit programma maakte duidelijk dat men kandidaat was voor de macht. Van federalisme en republiek, problemen die het (geïsoleerde) Luik interesseerden, was geen sprake meer. Ook meer details over de nationalisaties bleven achterwege.

De kritiek van vele militanten op het programma was niet mals. Het zou de praktijk over het hoofd zien ; moest zich bv. bij de bevrijding een revolutionaire situatie voordoen, dan kon men er weinig mee aanvangen. Die kritiek zorgde ervoor dat een aantal thema's terug op de proppen kwam (nationalisaties enz.) en dat men in het algemeen "concreter" werd. Daarbij kwam dat de echte basismilitant uit de lokale afdelingen helemaal afwezig was, wat de clandestiene leiding nog sterkte in haar houding alles te zetten op de dialoog met het patronaat m.b.t. een pact voor sociale zekerheid. De vrees om langs links ingehaald te worden en een pre-revolutionaire situatie te zien ontstaan (vgl. Le Peuple) was daar de hoofdoorzaak van. Vandaar ook dat men bij de bevrijding beroep wilde doen op de "legale autoriteiten".

Wat is de B.S.P. dus op het ogenblik van die bevrijding ? Mutualiteiten en coöperatieven (die geen doorgeefluik voor het verzet vormden) werkten volop. Een deel van de Frans-talige leiding is aangehouden (later zal Spaak hier overnemen), zodat Van Acker en Major de lakens uitdelen. De angst voor de K.P. is zichtbaar aanwezig. Men kan tenslotte bogen op het pact voor sociale zekerheid. De partij kan dus stellen dat zij niet met lege handen uit de oorlog komt.

De problemen die tijdens de bezetting opgedoken waren, werden op twee naoorlogse congressen opgelost. De principes-tekst van Quaregnon (1894) werd gehandhaafd, de individuele aansluiting ingevoerd en de federalisering verworpen. Aldus hoopte men de sociale basis van de partij te kunnen uitbreiden.

Maar zou met een genuanceerd ja kunnen antwoorden op de vraag of de B.S.P. nu ja dan neen de erfgenaam was van de B.W.P. Dat blijkt ook uit het feit dat de oudere generatie na 1944 het partijbureau bleef beheersen. De bezetting leidde bij de B.S.P. (anders dan bij de K.P.) niet tot een vernieuwing van het politieke personeel. Paradoxaal genoeg, besloot C. Kesteloot, zou men dus kunnen zeggen dat de bezetting voor de socialistische partij een relatief kalme periode was.

Dirk MARTIN

De Rijkswacht tijdens de bezetting, door Lt.-Kol. Willy Van Geet (14 januari 1986).

Dhr. Van Geet is de auteur van De Rijkswacht en de bezetting 1940-1944. Daarnaast schreef hij nog een drietal historische werken die verband houden met de ordehandhaving.

Tijdens zijn uiteenzetting ging hij nader in op een viertal thema's. Hij behandelde de politiek van Sekretaris-generaal G. Romsée, en de verhouding van de bezetter tot de rijkswacht. Kriminaliteit, banditisme en terrorisme kwamen dan aan bod. Verder besprak hij de sluikhandel. Tenslotte kregen de toehoorders een inzicht in de evolutie van de organische structuur voor-tijdens-na de oorlog.

Na de achttiendaagse veldtocht bleef de rijkswacht eerder gedesorganiseerd achter. De leiding van de rijkswacht wisselde, om uiteenlopende redenen, erg frekwent. Na generaal Van Gool volgden kolonel Dethise, luitenant-kolonel Daelemans, luitenant-kolonel Delehouzee, luitenant-kolonel Boute, en tenslotte luitenant-kolonel Van Copenolle mekaar op.

Voor al de eerste bezettingsjaren werden gekenmerkt door een sterke spanning tussen de top van de rijkswacht en de bezettende overheden. Dit kwam o.m. tot uiting toen de rijkswacht meermaals weigerde zich in te zetten voor taken die de Duitsers hen opdroegen. Het ging hier meestal om razzia's. Van Copenolle scheen beter met de bezetter te kunnen samenwerken. Hij ging er van uit het niet de taak van de rijkswacht was om te gaan speuren naar motieven voor terrorisme en banditisme. De rijkswacht moest gewoon voor orde en rust zorgen, zonder onderscheid. Bij het optreden kwamen naar het einde van de oorlog regelmatig konflikten voor met de magistratuur en de bezetters.

Belangrijke eenheden waren ook de in juli 1941 opgerichte eskadrons "S", die tegen smokkel en sluikslachting optraden, en als dusdanig weinig geliefd waren.

Alles wat tijdens de bezetting was ingesteld, o.m. de reorganisatie volgens de taal, werd bij de bevrijding weer opgedoekt, op enkele uitzonderingen na. De Rijkswacht schakelde zich onmiddellijk terug in, en nadien werden toch modernisering doorgevoerd.

Frank SEBERECHTS

Het verborgen Rexisme. De mannen achter het Rexisme, door Martin Conway (30 januari 1986).

De Brit Martin Conway ontpopte zich als een specialist van de recente politieke geschiedenis van ons land. Zijn referaat wilde een schets zijn van de interne evolutie van Rex tijdens de bezetting. Maar wat hij ons vertelde, was het resultaat van een veel breder onderzoekswerk over de rexistische beweging tijdens de bezetting, dat een doctoraatsthesis moet worden te Oxford. M. Conway heeft de - officiële en persoonlijke - rexistische archieven die bewaard worden op het Centrum geraadpleegd. Dat deed hij ook met de *Tätigkeitsberichten* van Reeder en andere Duitse documenten. Maar het bleek dat de onderzoeksdossiers tegen een tiental rexistische leiders bewaard op het auditoraat-generaal, de hoofdbrok vormden van zijn documentatie.

Na mei 1940 hadden ook de rexisten het gevoel dat zij overwonnen waren en zich rond het koningshuis moesten scharen, maar voor hen had de nederlaag één positief aspect : zij scheen hun kritiek op het oude regime te rechtvaardigen en een nieuwe orde aan te kondigen die aan hun wensen beantwoordde. Dat verklaart waarom - ondanks de afwezigheid van Degrelle die in een Frans kamp geïnterneerd was - de rexistische journalisten en de Algemene Raad van Rex de beweging terug op poten wilden zetten en met de Duitse militaire administratie gingen onderhandelen over het opnieuw verschijnen van *Le Pays Réel*. Toch is het slechts na de terugkeer van Degrelle eind juli dat dit alles in een stroomversnelling raakte.

Victor Matthys, Serge Doring en José Streel bleven een tamelijk belangrijke rol spelen, maar de meest intieme raadgevers van Degrelle waren nieuwe mensen : Rutger Simoens, Félix Francq en vooral Fernand Rouleau, een Brussels ingenieur die nog communist was geweest.

Het zijn deze mannen die Degrelle aan het hoofd plaatst van de nieuwe sterk gehiërarchiseerde structuur die hij vanaf eind augustus 1940 aan de rexistische beweging oplegt. De op dat ogenblik opgerichte rexistische militie - de *Formations de Combat* - zal zich vlug ontwikkelen en een eersteplansrol gaan spelen in de rexistische strategie tijdens de eerste bezettingsmaanden. Eind 1940 had Fernand Rouleau zich als de facto leider kunnen opwerpen ten nadele van Secretaris-generaal Doring. Hij zou Rex naar de volledige collaboratie drijven en een lange en complexe crisis veroorzaken, daar Pierre Daye en José Streel zich verzetten tegen deze ultra-collaborationische

lijn. In februari 1941 zou de oprichting van de Staf van de Rex-leider o.l.v. Rouleau diens autoriteit nog versterken. Wanneer de Duisters de Sovjetunie binnenvielen nam Rouleau zelf het initiatief aan de Militärverwaltung de vorming van een korps van Belgische vrijwilligers voor het Oostfront voor te stellen. Dit initiatief vormde de oorzaak van de breuk met Degrelle. Daar hij gepoogd had het Waals Legioen te gebruiken voor zijn persoonlijke belangen, werd Rouleau eruit gezet en uit de rexistische beweging gesloten.

In afwezigheid van Degrelle die naar het Oostfront vertrokken was, werd Victor Matthys Rex-leider ad interim benoemd. Hij was slechts 27 jaar in 1941 en niet goed gekend door de militanten, maar Matthys werd juist gekozen om zijn weinig uitgesproken persoonlijkheid. Degrelle liet zich aan het hoofd van de beweging vervangen door een "trouwe ambtenaar". Matthys werd omringd door Pévenasse die de Formations de Combat leidde en hoofdredacteur van de Pays Réel, José Streel, die in de herfst '40 hoofd van de Dienst Politiek werd.

Streel, bekend als de gematigde in de beweging, zou pogen te verhinderen dat Rex naar een collaboratie zonder voorwaarden afgleed. Hij zag de collaboratie enkel in een nationale optiek. Zij was door de Duitse overwinning een noodzaak geworden en nog meer door de oorlog tegen het bolsjevisme, maar zij moest een beperkte politiek van wederzijdse kontakten en steun blijven. In de ogen van Streel moest de Dienst Politiek hem toelaten die visie op de collaboratie aan het geheel van de rexistische beweging op te leggen. Matthys en Streel stonden aan het hoofd van Rex tot de terugkeer van Degrelle naar België in december 1942. Tijdens hun interregnum kreeg Rex zijn structuur van compacte, evenwichtige en sterk gehiërarchiseerde organisatie. Alhoewel Matthys nogal een matte persoonlijkheid was, werd hij aan het hoofd van de beweging niet in de schaduw gesteld door Streel. Toch stelt Conway dat Streel in 1941 en 1942 een "verbazingwekkende" aktiviteit tentoonspreidde om zijn gematigde politiek ingang te doen vinden. Dat was niet helemaal zonder succes, vermits de rexisten van de gematigde vleugel de belangrijkste plaatsen in de administratie kregen. Dat neemt niet weg dat deze politiek uiteindelijk moest mislukken omdat zij in tegenspraak was met "de ijzeren logica van de meer en meer geïsoleerde positie" van het rexisme, logica die de militanten voor de keuze stelde of elke collaboratie te stoppen of de banden met de bezettende overheid steeds meer aan te halen. De toespraak van Degrelle over het Germaanse wezen van de Walen (17 jan. 1943) was de laatste fase in de onvermijdelijke breuk van het rexisme met elke gematigde politiek. Streel kon deze "annexionistische, separatistische en extremistische" politiek niet aanvaarden en hij stapte uit de beweging terwijl hij "het ongegronde enthousiasme, de onhandige ambities en de politieke vergissingen" van zijn vroegere chef aan de kaak stelde. Een aantal lokale leiders volgde hem : de toespraak van Degrelle had inderdaad voor een algemeen onbehagen in de beweging gezorgd.

Als gevolg van een en ander werd een belangrijke reorganisatie in de Staf van Rex doorgevoerd. De bestaande diensten werden

in een reeks Departementen ondergebracht : het Departement Politiek, het Departement Kultuur, het Departement "Discipline", het Departement Controle en coördinatie, het Departement Administratie en financiën en het Departement Veiligheid en informatie (D.S.I.), geleid door Lambinon en bevoegd voor alles wat met veiligheid en politieke informatievergaring te maken had. Deze reorganisatie leidde tot het ontstaan van een soort collectieve Staf bestaande uit verantwoordelijken die elk hun eigen terrein hadden. Voor de rexistische beweging die zich meer en meer richtte op de persoon en de doelstellingen van Degrelle, werd 1943 ook het jaar van de opkomst van een jonge Luikenaar van 27 jaar, Louis Collard, door Matthys als adjunct-leider gekozen omwille van zijn talenten als organisator. Maar dat kon niet beletten dat het met de beweging vanaf eind '43 snel bergaf ging : steeds meer rexisten verlieten de partij die zich meer en meer begon toe te leggen op politiek geweld en contra-terreur.

De geschiedenis van Rex is dikwijls voorgesteld als die van een passief werktuig voor de politieke plannen van Degrelle. Men kan inderdaad zijn uiterst belangrijke persoonlijke invloed - zeker in 1943 - niet ontkennen. Maar het is de verdienste en de oorspronkelijkheid van de studie van Martin Conway aangetoond te hebben dat de evolutie van Rex voor een groot deel mee bepaald werd door minder bekende namen.

Alain DANTOING

Ideologie of non-ideologie in de N.S.B., door N.K.A.C. In 't Veld (20 februari 1986).

Op 20 februari kwam Dr. N.K.A.C. In 't Veld, verbonden aan het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie in Amsterdam en auteur van de bronnenpublicatie over "De SS en Nederland" een uiteenzetting geven. Zijn onuitgegeven mededeling handelde over de ideologie en/of non-ideologie in het nederlandse fascisme van Musserts' NSB. Daarbij werd vooral in het programma van de NSB gekeken naar het actie-element, het doen in de leerstellingen. Deze originele benadering, waaruit o.m. naar voren kwam dat de NSB zelf eerder konservatief getint was, en niet tot een actieprogramma kon komen in functie van bewuste toekomstverwachtingen, gaf aanleiding tot een interessante discussie. Gelekenissen en vooral verschillen tussen NSB, VNV en Rexisme kwamen aan bod. Als slotsom kan men stellen dat fascistische en fascistoïde bewegingen vooral konservatieve stellingen innamen, behalve wanneer het fascistisch klee als modeverschijnsel een diepgaandere motivering zoals onafhankelijkheidsbestrevingen (het VNV) bedekte.

Wim MEYERS

Het socialistisch syndicalisme en het ontstaan van de M.S.U., door Rik Hemmerijckx (27 maart 1986).

Tijdens de bezetting heeft er zich in de klandestiene socialistische beweging een uniek fenomeen voorgedaan, waarbij voornamelijk Waalse vakbondsmilitanten zich reorganiseerden in

talrijke bonden en komitees, los van de traditionele vakbondsstructuren. Eén van de vakbondsorganisaties die op deze wijze is ontstaan, was de Mouvement Syndical Unifié (M.S.U.).

De M.S.U. is gegroeid uit de Federatie der Metaalbewerkers van Luik. In de lente van 1942 was deze Federatie totaal ontwricht geraakt door de arrestatie van verschillende van haar leiders en door het vertrek van J. Bondas, de leider van de klandestiene socialistische vakbeweging, naar Londen. Hiermee kregen enkele jonge vakbondsleiders, zoals A. Renard en R. Latin, de kans om de leiding van deze vakorganisaties op zich te nemen.

Onder hun impuls zou de Federatie der Metaalbewerkers van Luik op een totaal nieuwe basis gereorganiseerd worden. Er werden fabriekskomitees opgericht, die later zouden overkoepeld worden door een regionaal aktiekomitee. Met deze reorganisatie werd de Federatie meer betrokken bij de sociale strijd in de fabrieken en kon zij een rol spelen in de stakingen tegen de deportaties in het Luikse. Deze akties zouden van groot belang zijn voor de verdere ontwikkeling van de klandestiene vakbeweging in de Luikse metaalindustrie. Tijdens deze stakingen zou er zich nl. een toenadering voordoen tussen de Federatie der Metaalbewerkers en de kommunistische Comités de Lutte Syndicale (C.L.S.) uit de metaalindustrie van Luik. Dit zou uiteindelijk leiden tot een fusie tussen beide organisaties in juni 1943.

A. Renard wilde evenwel verder gaan dan de dagelijkse eisenstrijd en probeerde deze te combineren met een objektief op middellange termijn : de verwezenlijking van de economische democratie. Deze moest gerealiseerd worden door middel van een aantal economische structuurhervormingen : nationalisaties, arbeiderskontrolé en zekere vormen van medebeheer. In zijn voorstellen was Renard in verregaande mate beïnvloed door de ideeën van H. De Man over de economische planning en deze van L. de Brouckère over de arbeiderskontrolé. De bijdrage van Renard is geweest dat hij deze ideeën koppelde aan een herbeschouwing van het Belgisch syndicalisme. Er moest een eenheidsvakbond opgericht worden, die zich onafhankelijk diende op te stellen ten overstaan van de politieke partijen en die ook vrij moest zijn om zijn objektieven en aktiemiddelen zelf te kiezen. Met deze syndicale doktrine wist Renard de eenheid tussen de kommunistische en socialistische metaalarbeiders te konsolideren ; een ontwikkeling die met lede ogen werd aanzien door de K.P.

Maar naast de eenmakingstendens deed er zich tijdens de bezetting ook een vervreemding voor tussen de metaalvakbond van Renard en het klandestiene B.V.V. Deze tendens was reeds eind 1943 begonnen met kritieken op de korporatistische stellingen die enkele socialistische vakbondsleiders hadden verdedigd in enkele brochures. Deze spanningen zouden nog duidelijker worden met de kritiek van Renard op het Sociaal Pakt. De kloof tussen Renard en het socialistische B.V.V. kwam volledig aan de oppervlakte tegen het einde van de bezetting toen de Federatie der Metaalbewerkers van Luik zich omvormde tot een volledig autonome organisatie : de M.S.U.

De M.S.U. was echter geen exclusief Luiks initiatief. Ook in het Naamse, het Centrum en in Charleroi bestonden er kernen van de M.S.U. De evolutie die zich in het Luikse had voorgedaan was slechts tot op zekere hoogte vergelijkbaar met deze die zich voordeed in de socialistische vakbeweging van Charleroi. De Duitse invasie had de vakbeweging in Charleroi als het ware onthoofd met de vlucht van A. Gailly, de leider van de metaalvakbond van Charleroi, naar Londen. Van enig syndicaal verzet was er geen sprake meer. In deze situatie kwam er pas verandering in de loop van 1943 met het ontstaan van de Mouvement des Délégués des Usines Métallurgiques de Charleroi ; een groepering die de belangen van de arbeiders daadwerkelijk wilde verdedigen en die ook streefde naar een hervorming van de vakbeweging.

Hoewel de Mouvement des Délégués zich bleef beschouwen als een deel van de socialistische vakbeweging, was het van in het begin duidelijk dat dit initiatief was gegroeid buiten de vakbondsleiding om ; het was in zekere zin zelfs tegen de vakbondsleiding gericht. Deze evolutie werd in september 1944 bekrachtigd met de oprichting van het Syndicat Unique de Charleroi, dat later uitgroeide tot een afdeling van de M.S.U.

Wanneer we de M.S.U. nu in zijn globaliteit beschouwen dan moeten we besluiten dat hier de eerste georganiseerde uitdrukking moet gezocht worden van een links radicale stroming, die later het Renardisme zal genoemd worden. De typische kenmerken van het Renardisme, zoals de strijd voor economische structuurhervormingen, het gebruik van directe aktievormen en het streven naar syndicale eenheid, waren reeds duidelijk bij de M.S.U. aanwezig. Maar ondanks de nieuwe dynamiek die de M.S.U. tot stand gebracht heeft binnen het Belgisch syndicalisme mag zijn betekenis niet overschat worden. De M.S.U. heeft een belangrijke rol gespeeld bij het ontstaan van het A.B.V.V. en is er tevens in geslaagd om de eis van structuurhervormingen te introduceren in het A.B.V.V.-programma. De M.S.U. is echter tekort geschoten in de konkrete realisatie van deze programmapunten.

Rik HEMMERIJCKX

Het Geheim Leger. Zijn oorsprong, Zijn evolutie, door Victor Marquet (22 april 1986).

Victor Marquet onderhield ons over het Geheim Leger, een onderwerp dat hij goed kent, daar hij zelf in de rangen van G.L. tegen de bezetter vocht. Het is dus minder als historicus dan wel als getuige dat hij de geschiedenis van deze belangrijke verzetsbeweging schetste.

Spreker, die erop wees dat een gebrek aan objectiviteit niet altijd uit te sluiten is, was een beetje bitter over het gebrek aan begrip dat Londen soms aan de dag legde voor degenen die in moeilijke omstandigheden tegen de bezetter vochten.

V. Marquet gaf verschillende verklaringen voor de moeilijke betrekkingen met Londen. De oorsprong ervan lag wellicht in de dubbelzinnigheid van de beweging bij haar ontstaan (orde-

handhaving na het vertrek van de Duitsers; kontakten met rechtse en extreem-rechtse groepen ; gebruik van de term "Legioen", een bijzonder verdacht woord). De persoonlijkheid van Claser was ook een van de belangrijke elementen in deze situatie.

Het wantrouwen zou blijven bestaan, ondanks alle inspanningen die werden gedaan om ze weg te nemen.

Spreker schetste de grote trekken van organisatie en activiteiten van het G.L. Afsluitend merkte hij op dat sommigen een zeker attentisme verweten aan het G.L. ; maar daarbij vergeet men dat de richtlijnen vanuit Londen kwamen.

Colette DUPONT

Het VNV en de Vlaamse jeugdbewegingen tijdens de bezetting tot aan de oprichting van de Hitlerjugend-Flandern, door W. Meyers (26 mei 1986).

Jeugdbewegingen vervullen in het ruimere kader van opvoeding en onderwijs een belangrijke rol bij de vorming van jongere generaties volgens een bepaald mensbeeld. Vorming impliceert dus welbepaalde ideologische elementen. W. Meyers beperkte zijn studie-objekt tot die jeugdbewegingen welke wortelden in het katholieke milieu. De werking van de meeste andere jeugdbewegingen - vooral de socialistische en kommunistische - werd tijdens de bezetting immers aan banden gelegd. De katholieke jeugdbewegingen kunnen in drie groepen onderscheiden worden : enerzijds de groeperingen van de Katholieke Actie (K.S.A., K.A.J., patronaten, boerenjeugd), anderzijds de overblijfselen van het A.K.V.S. nl. het min of meer onafhankelijke Diets Jeugdverbond, het Algemeen Vlaams Nationaal Jeugdverbond (V.N.V.) en de Dinaso-jeugd (Verdinaso); tenslotte was er het Vlaams Verbond van Katholieke Scouts, dat wel onafhankelijker stond t.o.v. de katholieke structuur.

Algemeen kan men stellen dat tot aan de oprichting van het Eenheidsfront der Vlaamse jeugd in juni '41, een driehoekssgevecht geleverd werd om de controle over de Vlaamse jeugdbewegingen. Partijen in dit belangenconflict waren het Vlaams Nationaal Verbond dat sinds mei '41 erkend werd als de eenheidspartij in Vlaanderen, de bezettende overheid die de oprichting van een staatsjeugdorganisatie (Reichsjugendführung) voorstond, en het Belgische episcopaat dat nog steeds een aanzienlijke invloed uitoefende op de katholieke jeugdbewegingen. Chronologisch kan men twee perioden onderscheiden ; tot aan het einde van 1940 probeerde het A.V.N.J. dé Vlaamse eenheidsjeugdbeweging te worden, maar nadien zou de Militärverwaltung zich bemoeien met de oprichting van een eenheidsbeweging m.n. de Vlaamse Jeugd.

Tengevolge van de mobilisatie was er tot augustus 1940 geen jeugdwerking mogelijk. Vanaf aug. '40 poogde de V.N.V.-jeugdbeweging Algemeen Vlaams Nationaal Jeugdverbond zich op te werken als de eenheidsjeugdbeweging voor Vlaanderen. Daartoe streefde ze de integratie van het Diets Jeugdverbond na. Belangrijk in het debat rond de eenheidsjeugdbeweging waren o.a. twee artikels in het tijdschrift DeVlag van oktober '40. In het

eerste artikel pleitte Raf Van Hulse voor de samenstelling van een Openbaar Commissariaat voor Jeugdvorming, los van de eenheidsjeugdbeweging. In een tweede artikel, van de hand van Maassen, werd gewezen op de aanwezigheid van nuttige elementen binnen K.S.A. en K.A.J., die ondanks het verzet van het episcopaat bereid zouden geweest zijn tot deelname aan de eenheidsbeweging ; ook het V.V.K.S. werd als a-politieke en niet-kerkgebonden padvindersonorganisatie beschouwd als een nuttige bondgenoot. Men kan besluiten dat van augustus tot december 1940 de noodzaak van een eenheidsjeugdbeweging de nodige weerklank vond, waarbij het Duitse voorbeeld - m.n. de Hitlerjugend - tot voorbeeld strekte.

De tweede periode begon in februari '41 met de installatie van Hemesath te Brussel als vertegenwoordiger van de Reichsjugendführung. Het feit dat Hemesath deel uitmaakte van de Militärverwaltung, wees er reeds op dat de bezettende overheid zich zou inlaten met de problematiek rond de eenheidsjeugdbeweging. Bovendien was eind 1940 de ex-V.N.S.A.P.-er Wachtelaer door Reeder naar Duitsland gezonden voor een stage bij de Reichsjugendführung. In maart '41 werd onder het leiderschap van de teruggekeerde Wachtelaer de Vlaamse Jeugd opgericht. Het V.N.V. vond deze situatie bedreigend voor haar eigen jeugdbeweging, en in zijn rede van 16 maart '41 beschreef Staf De Clercq de Vlaamse Jeugdleider als een usurpator. De Clercq stelde twee oplossingen voor aan Hemesath ; ofwel richt men naast het A.V.N.J. een tweede beweging op bestaande uit niet-A.V.N.J. gezinden en brengt men tussen beide bewegingen een overleg tot stand, ofwel wordt het A.V.N.J., o.l.v. Dr. Lehembre, erkend als de Vlaamse eenheidsjeugdbeweging. Uit schriftelijke contacten tussen A.V.N.J.-leider Lehembre en Hemesath, blijkt dat Lehembre een samenwerking tussen het A.V.N.J., het Diets Jeugdverbond, Jongdinaso en V.V.K.S. mogelijk achtte. Hemesath van zijn kant beloofde, ingeval zulke samenwerking kon gerealiseerd worden, al zijn invloed te zullen aanwenden om ook de Vlaamse Jeugd te doen aansluiten. Het akkoord van 10 mei '41 tussen V.N.V., Verdinaso en Rex-Vlaanderen tot oprichting van de eenheidsbeweging A.V.N.J., betekende dan ook een belangrijke stap naar de uiteindelijke totstandkoming van het Eenheidsfront der Vlaamse Jeugd (N.S.J.V.) in juni '41.

Chris VAN CRAEN

Katholieke Actie en de politieke eenmaking van de "catholica" (1918-1945), door Emmanuel Gerard (5 juni 1986).

Een draak met zeven koppen, aldus typeert Gerard de Katholieke Partij na de eerste wereldoorlog ; een zuil, maar dan zonder de gecentraliseerde en organisatorische connotatie ; een diffuse eenheid en anarchie zowel in Kerk als in Partij, twee werelden waartussen trouwens geen formeel onderscheid bestaat.

Deze verdeeldheid uit zich via de aparte ontplooiing van de sociale geledingen-arbeiders, boeren, middenstand en burgerij - in standsorganisaties, eigenlijk subzuilen, die volgens spreker hun eigen getto's creëren. Tegen deze situatie reageert

in de eerste plaats de Katholieke Actie. Deze Katholieke Actie typeert Gerard als volgt :

- de K.A. staat onder de directe leiding van de bisschoppen
- de K.A. wil een verchristelijking van de maatschappij in al haar geledingen; zij is hiermee in feite fundamentalistisch en anti-liberaal
- de K.A. keert zich af van "de politiek", hoewel men dit dient te begrijpen als een afkeer voor de politieke democratie
- de K.A. haalt zijn ideologische wortels uit het verleden, met name 19de eeuwse ultra-montanisme, en in het verlengde hiervan situeren zich de affiniteiten met totalitaire, resp. fascistische stromingen in de jaren '20 en '30.

Wanneer de K.A. ten strijde trekt tegen de politieke verdeeldheid van de katholieke wereld, dan is het omdat de standsorganisaties in feite verkapte klassenorganisaties zijn ; wanneer de K.A. in de eerste plaats het A.C.W. viseert is het omdat het A.C.W. in zijn ogen een verkapte socialistische organisatie is. Volgens Gerard botsen hier dus twee maatschappelijke visies : een autoritaire en een meer democratische.

De eerste botsing tussen de standsorganisaties en de K.A. situeert zich op het terrein van de jeugd. De interventie van de bisschoppen is zowel in deze als in latere conflicten doorslaggevend. In een eerste fase wordt de K.A. opgedeeld naargelang het sociaal milieu, terwijl J.O.C. (1927) en K.A.J. (1928) onder de bisschoppen worden geplaatst. In een tweede fase (1931) maakt de K.A.J. volwaardig deel uit van de K.A. en blijft er tussen A.C.W. en K.A.J. enkel "coördinatie" over.

Later in de jaren dertig komen de standsorganisaties zelf aan de beurt : zij worden door de bisschoppen voor de keuze geplaatst tussen hun optreden op het politiek terrein en hun educatieve werking voor volwassenen. Telkens de gelegenheid zich voordoet - de Boerenbondaffaire in 1934 en het overlijden van A.C.W. proost Colens in 1935 - maken de bisschoppen er gebruik van om de autonomie van de standsorganisaties in te perken.

In het verlengde van deze K.A.-stroming ziet de spreker een aantal politieke groeperingen ontstaan vooral gedragen door jonge volwassenen. "L'Esprit Nouveau" en vooral Rex van Waalse kant en later (1937) het Jeugdfront in Vlaanderen zijn daar de belangrijkste voorbeelden van. Voor het nader ingaan op het fenomeen Rex in deze context (de driehoeksverhouding Episcopaat-Rex-Katholieke Partij) ontbrak de spreker wellicht de nodige tijd. Gerard doet dit in zijn boek (1) wel en wij zouden er willen op wijzen dat dit verplichte lektuur is voor eenieder die zich in het fenomeen Rex wil verdiepen.

---

(1) E. GERARD, De Katholieke Partij in crisis. Partijpolitiek leven in België (1918-1940), Leuven, Kritak, 1985.

Deze generatie volwassenen gevormd in de K.A. is ongetwijfeld nog te jong om vòòr 1940 een fundamentele inbreng te hebben in de katholieke partij ; hun inbreng bij het tot stand komen van de C.V.P.-P.S.C. in 1945 zal echter fundamenteel zijn.

Het tot stand komen van de unitaire (in de zin van standsoverstijgende) partij in 1945 is in feite het eindpunt van een evolutie die in de late jaren twintig - begin jaren dertig wordt ingezet. De spreker stipt twee versnellingsmomenten aan in deze evolutie : 1932 en vooral 1936. De politieke macht van de standsorganisaties wordt in fasen teruggeschroefd en de leiding (in 1936 : directorium) wordt steeds meer een leiding. Op politiek vlak vertaalt men dit in een personalistische doctrine met sterke corporatistische grondslag, waarvan in 1945 de scherpe kanten worden afgerond.

De tweede wereldoorlog heeft volgens Gerard geen breuk teweeggebracht in deze evolutie. Dit aspect heeft hij echter niet bestudeerd, zodat hier nog een zeer interessant studierein braak ligt voor wie naast de kerk en het episcopaat tijdens W.O.II (de studie van onze collega Alain Dantoing) de katholieke familie in haar politieke aspecten zou willen bestuderen. Al even belangrijk en evenmin bestudeerd lijken ons ook de internationale contacten van de K.A. en de verschuiving van het reactionaire naar het progressieve ideeën goed die in de K.A. na de tweede wereldoorlog heeft plaatsgegrepen.

Rudi VAN DOORSLAER

7. Het Centrum verleende zijn medewerking

Ook in het voorbije lopende jaar, de tweede semester 1985 en de eerste semester '86 werden de verschillende kollekties van Centrum nagekeken en geraadpleegd door talrijke buitenlandse gasten. Gijs ADRIAANSENS (Katholieke Universiteit Nijmegen), Martin CONWAY (Oxford University), Jozef DE ROO (Institute of Japanese studies, Tokyo), Scot DEVITTE (New York), Elisabeth du REAU (Université du Maine, Le Mans), Véronique GHIENNE (Boulogne s/Mer), Jacob KLASMA (Alkmaar), Jacques LAMOINE (Montpellier), Ephraïm MEIR (International Center for the Study of Antisemitism, Israël), Guy NEWE (Université Paris IX Dauphine), Caroline VAN DER LEE (Rijksuniversiteit Leiden), Herman VAN DER WUSTEN (Universiteit Amsterdam) verbleven voor een min of meer langere periode in Brussel.

Zoals steeds kwamen licentiestudenten raad vragen en de kollekties gebruiken van het Centrum. Voor de hier behandelde periode waren dat : Cathérine BERNY (UCL), Jean-Philippe BLACHERE (UCL), Cathérine CHEVALIER (UCL), Reinhilde CUPPERS (KUL), Ilse CUYPERS (KUL), Wouter DAMBRE (RUG), Diane de BELLEFROID (UCL), Katelijn DE BUCK (KUL), Claire DEMEY (UCL), Marc DE POORTER (Institut Lucien Cooremans), Yves DEPRez (ERM), Marc DHOORE (ULB), Rudy DIERICKX (VUB), Peter ELSLANDER (KUL), Patrizio FIORELLI (ULB), Fabienne FIVET (UCL), Karin FLORIVAL (RUG), Arnaud GAVROY (UCL), Jan GHELDOLF (RUG), Carlos Philippe

GYSSLS (RUG), Hans G.D. HAAGDORENS (KMS), Christiane HANOT (UCL), Nathalie HARDY (UCL), Isabelle JONES (ULB), Staf JONGEN (KUL), Brigitte LEURQUIN (UCL), Marleen LIMBOURG (VUB), Gracienne LOMBAERTS (RUG), Donatienne LURQUIN (UCL), Jacques LUST (RUG), Marc MALEVEZ (UCL), Benny MARTIN (VUB), Micel MARY (UCL), Filip MICHELSEN (VUB), Nicole MORREN (RUG), Patrick MOURY (UCL), Jarow PECZTAT (ULB), Marco PEZZIN (ULg), Wilfried RAMAEKERS (KUL), Christian SAELENS (ULB), Joëlle SALMON (ULB), Dominique SVELKOU (KUL), Jean-Philippe SCHREIBER (ULB), Peter SCHRIJVERS (KUL), Marie-Christine SIMON (UCL), Martine SMETS (RUG), Maria-Isabella TEIXEIRA DA SILVA (RUG), Christa TRUYEN (KUL), Bénédicte VANDAELE (RUG), Lut VAN DAELE (RUG), Marc VAN-DEPERRE (ISAE la Cambre), Jean-Marc VANDERLINDEN (UCL), Anne VAN HAESENDONCK (RUG), Diana VAZQUEZ MARTINEZ (ULB), Johan VERMEIREN (KUL), Emmanuel WARNIER (IHECS-Mons), Bruno WYNDAELE (KUL).

Prof. Mark VAN DEN WIJNGAERT zet zijn seminarie-oefeningen voor de kandidaturen geschiedenis van de UFSAL onverpoosd verder. Ook andere instellingen doen steeds meer beroep op de kollekties van het Centrum. Zo kreeg de leeszaal het bezoek van studenten van de Professoren BRAIVE (Facultés Universitaires St. Louis), Paul CLAEYS (ULB), Jan CRAEYBECKX (VUB), DESMET (UIA), Michel DUMOULIN (UCL), Helmut GAUS (RUG), HANOTIAU (ULB), het Institut Royal Supérieur de Défense, de Professoren G. KURGAN (ULB) en Jean PUISSANT (ULB).

Postuniversitair onderzoek en doctoraten waren aanleiding voor werkbezoeken van Prof. F. BALACE (ULg), Dirk BOEYAERT (KUL), Richard BOIJEN (KLM), J.C. BURGELMAN (VUB), Rik COOLSAET, Bernard DELCORD (UCL), Hugo DE SCHAMPHELEIRE, Andrée DESPY-MEYER (ULB), Bruno DE WEVER (RUG), D. FIGA (AGR), Johan JANSSENS (KUL), Prof. G. GORIELY (ULB), Anne HENAU (KUL), Chantal KESTELOOT (ULB), Fabrice MAERTEN (UCL), Anne MORELLI (ULB), Johan PUTSEYS (KADOC), Dr. Peter SCHOLLIERS (VUB), Dr. Wouter STEENHAUT (AMSAB), Prof. J. STENGERS (ULB), Prof. Piet TOMISSEN (EHSAL-EHL), Patricia VAN DEN ECKHOUT (VUB), Prof. Mark VAN DEN WIJNGAERT (UFSAL), Prof. J.F. VERBRUGGEN, Etienne VERHOEYEN, Thierry VUYLSTEKE (UCL), Prof. J. WILLEQUET (ULB).

Voor diverse opzoekingen en publikaties waren min of meer regelmatige bezoekers van de leeszaal : Ward ADRIAENS, Henri ANRYS, Walter AUGUSTIJNEN, Germain BONTE, Sabine CHARBIT, Herman J. CLAEYS, Staf DAUWEN, Dirk DECUYPERE, Joris DEDEURWAERDER, Louis DE LENTDECKER, Anne DELGOFFE, Marc DEPRAETERE, François DE TROYER, Kristina DE WILDE, Robert D'HELFT, Martin DU BOIS DE VROYLANDE, Alfred DUBRU, Joseph GELARD, Roger GEORGES, Hector GOOSSENS, Yvonne HABRAN, S. HELLER, Jean LETROYE, Marius LOUCHE, Willy MASSIN, René MATHOT, Marcel MERLEVEDE, Jean-Marie NEYTS, C. OLIVIER, Guido OP DE BEECK, Jean OTH, Godfried en Wilfried PAUWELS, Jacques PIRON, Robert RADELET, Jean-Louis ROBA, Jan ROMMEL, Gilbert RUELLE, Michèle STESSEL, Jean TEMMERMAN, Paul UIGEVENO, Geard VANDENBERGHE, Herman VAN DER BRACHT, Marc VAN DE VELDE, Jean-Marie VAN PETEGHEM, Guido VAN WASSENHOVE, Claude VILAIN, Jean VINDEVOGEL, Carlos VLAEMYNCK, Hubert WILLEMS.

De hier volgende tabel geeft een overzicht van de evolutie van de bezoeken in de leeszaal.

	EERSTE SEMESTER	TWEEDE SEMESTER	TOTAAL
1973	152	224	376
1974	263	165	428
1975	363	261	624
1976	370	280	650
1977	252	408	660
1978	292	432	724
1979	687	592	1.279
1980	686	621	1.307
1981	804	745	1.549
1982	921	820	1.741
1983	786	779	1.565
1984	797	904	1.701
1985	936	805	1.741
1986	765		

Wim MEYERS

B. ARCHIEVEN - VERZAMELINGEN

1. Archieven : nieuwe fondsen en geklasseerde documenten

Reeks A : Geallieerde overheden

- AI 1 United Nations War Crimes Commission. De tweede helft van de 80 volumes "Lists of War Criminals, Suspects and material Witnesses" zijn nu in ons bezit.
- AS 6 "Fatherland n° 17". Supplementen op het Basic Handbook Germany van de S.H.A.E.F. (1945).
- AW 4 80th US-Division. Nota's over aanwezigheid in Europa.

Reeks B : Bezet België. Diverse instellingen

- B 22 NMBS. Een farde over de NMBS in 1940.
- B 26/2 Commissariaat Generaal voor de Wederopbouw. Stukken betr. oorlogsschade.
- B 28 Controlediensten Gewest Zwevegem. Bijkomende dossiers met rondschrijvens van het Commissariaat voor Prijzen.
- B 58 Provinciebestuur Antwerpen. Door de gemeenten beantwoorde vragenlijst omtrent oorlogsomstandigheden. De dossiers van de belangrijkste gemeenten zijn nu consulteerbaar.
- B 59 Groot Gent : administratieve stukken betr. de omvorming (1942).
- B 60 Nationale Bank van België : rendement der N.V.'s.
- B 61 Gemeente Merchtem. Practisch alle dossiers van de gemeente betr. de voedselbevoorrading, rantsoenering enz. zijn aanwezig.
- B 62 Parochie Esneux. Dienstmededelingen overheid betr. kerkelijke en andere feestelijkheden.

Reeks C : Politieke Partijen

- C 11 suppl. Dossiers betr. de Jeunesse Romane en Jeunesse Rexiste.

Reeks E : Belgisch Leger

- 11 E 1 Een dossier betr. het "Groupement" Morel van de 1e Cavalerie-divisie (1940).
- 12 E 1 Historiek door majoor Defraiteur "L'Armée belge pendant la campagne de 1940" (1943).

Reeks F : Jeugdbewegingen

- FS 1 Fédération des Scouts FSC. Rapport over het kamp "Aux Epioux" (1942); verboden activiteiten (1943).

Reeks H : Krijgsgevangenen

- H 1 Herinneren wij aan het bestaan van enkele dossiers over de Duitse krijgsgevangenen in België (1945-47).

Serie J : Belgische en Duitse processen

- JB 27 Geestelijken vervolgd wegens collaboratie (1 stuk).
- JB 28 Krijgshof. Arrest inzake Strauch enz. (1952).
- JB 29 Krijgsraad Brussel. Uiteenzetting der feiten inzake Nouveau Journal, Cassandre enz. (1944).
- 1 JD 7 Gericht Feldkommandantur 520. Feldurteil Frans De Loose (1943).
- 1 JD 8 Feldgericht Luftgau Belgien. Feldurteil Albert Depelsenaire e.a. (1942).
- 1 JD 9 Gericht der Feldkommandantur 681. Feldurteil Jan Deglin e.a., 5/1944 (met bijlagen).
- 1 JD 10 Correspondentie Der Chefrichter beim Militärbefehlshaber e.a. betr. gratieverzoeken (1944).
- 1 JD 11 Gerichte beim Militärbefehlshaber. Verschillende disciplinaire zaken tegen Duitse militairen (1941-1944).
- 2 JDB 4-17 Reichskriegsgericht (Berlin). Verschillende zaken tegen Belgen : Feldurteile met Begründungen (1942-1943).
- 2 JDB 5-6 Sondergericht Essen. Id. (1943).

- JF 4   **Alliierte Prozesse gegen Deutsche im euro-
päischen Ausland : SIPO (microfilm 113).**

- Reeks JP: Persoonlijke dagboeken en manuscripten

- JP 711   **Zusters van Vorselaar-Olmen, 1940-1944.**
- JP 712   **Paule BANNEUX, Bruxelles. Souvenirs sur 1940 et
la libération.**
- JP 713   **René MOIRANT, Bruxelles. Exode.**
- JP 714   **(Anoniem) (J.D.). La guerre de 1940. En Belgique
occupée.**
- JP 715   **C. PIERARD, Résistance. - Naissance d'un clan-
destin. Groupe 67, Damprémy.**
- JP 716   **Religieuses de St. André. Récit de nos évacuées
en Angleterre de mai 1940 - début de 1945.**
- JP 717   **Ph. DEPAUHON. A travers tout.**
- JP 718   **Baron VIVARIO. Notes sur la campagne de 1940
avec l'Ecole d'Artillerie.**
- JP 719   **Marcel VIERSTRAETE, Romsée. Relation de l'his-
toire des retrouvailles du lion de la hampe du
drapeau du 12me de Ligne.**
- JP 720   **Albert VAN HOEY. Dodenmars en bevrijding.**
- JP 721   **Princesse Olga DJORDJAZE. Mission par dela li-
gnes allemandes.**
- JP 722   **Jules MATHIEU. Mémoires. (Verhaal van de ex-
Commandeur van 69e Reg./28e SS Div. Wallonie)**
- JP 723   **Achille BOUCKAERT (Mouscron). Mes 18 jours de
mai 1940 avec le 3e Chasseurs à pied et la 10e
D.I.**
- JP 724   **Paul VANDEVENNE. Carnet de Campagne.**
- JP 726   **Norbert WALLEZ. L'abbé Norbert Wallez en Conseil
de Guerre et sa Condamnation.**
- JP 727   **Roger HOFMANN. Les aventures de Pépé du 10/5/
1940 à fin juillet 1940.**
- JP 728   **Flor VANLOFFELD. De landing van William Box.**
- JP 729   **Albert MICHEZ. Campagne 18 jours. Occupation.
Récit.**

Reeks L : Belgen te Londen

- LA 4   Diensten van de Belgische regering. Adressen met plan.
- LE 2   Toespraken van Voorlichtingsminister Delfosse.
- LE 3   BNRO. Transcripties van uitzendingen voor arbeiders van de Organisation Todt (1944).
- 2 LG 4   Sûreté/Service de l'Etude du Renseignement. Rapport over de Duitse administratie in België (1944).
- LK 13   Front Belge de la Libération.
- LL 1   Samenvatting van de telefoongesprekken met de Belgische ambassade mei-juni 1940.
- 2 LM   Enkele stukken i.v.m. minister van Koloniën.
- 1 LQ   Enkele stukken i.v.m. minister van Binnenlandse zaken.
- 1 LT   Een afdeling "Scheepvaart" werd geopend.

Reeks M : Bezettende overheid

- M 13   Reichswirtschaftsministerium. Nota's o.a. aan Goering betr. "Kapitalverflechtung" België-Duitsland (1941).
- MK 10   Feldgendarmieretrupp 847. Festnahmen (1944).
- MK 11   Militärbefehlshaber. Stukken i.v.m. terechtstellingen gijzelaars (1942-44).
- MO 10   FK 682. Anlagen 9/12/1941 : affaire Cassart.
- MP 1   De biografische Berlin Document Center (BDC)-stukken werden nu ondergebracht in de afdeling M-Personalia.
- MS 21   SIPO Luik. Notaboekje van een agent.
- MV 15   Dossier betr. Vlaamsch Verbond van Frankrijk.
- MZ 2   Zivilverwaltung, Verwaltungsabt., 11 Gruppe MED. Enkele interessante stukken betr. de reorganisatie van de Duitse administratie in België (1944).

Reeks P : Persoonlijke documenten

- PF 4 Jân FRANS. Het zeer uitgebreide archief van deze Belgische "Eligibility officer" bij de U.N.R.R.A./I.R.O. werd nu geclasseerd.
- PG 19 H. GIELEN. Enkele stukken betr. de gevangenschap van deze geestelijke.
- PG 20 Louis GUEUNING. Een aantal teksten en brieven.
- PK 5 André KNAFF. Een aantal stukken betr. de Auslandsorganisation te Brussel.
- PK 6 R.D. KATZ. Een belangrijk geheel van documenten betr. de Jodenvereniging in België.
- PM 16 A. MELOT. Documenten betr. het Geheim Leger en verzetsactiviteiten.
- PM 17 Toon MAES. Documenten betr. diverse collaboragroepen in Vlaanderen.
- PP 9 Robert POULET. Een belangrijk fonds werd geopend.
- PP 11 Jean PAUWELS. Documenten betr. achttiendaagse veldtocht en verzet (M.N.B., Clarence).
- PR 13 Narcisse RULOT. Dit omvangrijke fonds van de N.M.B.S. - voorman werd nu geclasseerd.
- PS 15 Albert SOLLIE. Documenten betr. verzetsactiviteiten (O.F.).
- PS 16 José STREEL. Een vijftigtal stukken uit de periode van zijn proces.
- PT 5 Sylvain TROEDER. Enkele stukken betr. de Belgen in Groot-Brittannië.
- PV 30 Marc VANDERSLOTEN. Documenten van de Oostvlaamse Commissaris voor Wederopbouw.
- PV 31 Jean VAN DEN BOSCH. Het archief betreft het secretarisschap van de Regent en de ambassades in Leopoldstad en Londen (naoorlog).

Reeks S : Inlichtings- en Actiediensten

- 8 S 10 Diverse. Instructies voor identificatie van Duitse eenheden.

Reeks T : Wegvoering

- T 17 Ministerie van Binnenlandse Zaken. Dossiers betr. identificatie en teraardebestelling van oorlogsslachtoffers.
- T 18 Auditoraat-Generaal. Lijsten van concentratiekampen en gevangenissen in Duitsland.

Reeks V : Ondernemingen en economische groeperingen

- V 4 S.A. des Cristalleries du Val St-Lambert. Rapporten beheerraad 1917-48 en affaire belasting oorlogswinsten.

Reeks W : Verzamelingen

- W 4 Dossier Légion Wallonie. Korte briefwisseling Albert Régibeau met geïnterneerd familielid uit Légion (1949).
- W 11 Dossier Bevoorrading. Maandverslagen over het Brusselse (1943).
- W 21 Dossier crash Halifax te Balen 22/6/1943.
- W 22 Dossier Rijksuniversiteit Gent 1940-44.

Reeks Z : Naoorlogse groeperingen

- Z 8 Provinciaal Comité van nationale Erkentelijkheid (Brabant). P.V.'s 1946-55.
- Z 9 Commissie voor Oorlogsmisdaden. Het archief van de Belgische commissie is hier in haar geheel aanwezig.

Britse archieven

De prospectie in het Public Record Office gaat verder en onze documenten uit Foreign Office en War Office groeien gestadig aan. Een aparte inventaris is te raadplegen in de leeszaal (1).

Vermelden wij tenslotte nog dat nu in de leeszaal aanwezig zijn de oorspronkelijke samenvattingsfiches van het State Department betr. de telegrammen door U.S.-ambassadeur Cudahy uit Brussel in mei-juli 1940 verzonden.

Dirk MARTIN

(1) Dankzij G. Van Wassenhove verkregen wij o.a. ook de oorlogsdagboeken van de 49th Westriding and Midland Infantry Division.

2. Fototeek

Van 1 juni 1985 tot 31 mei 1986 liet het Centrum, ten behoeve van partikulieren, 425 foto's uit zijn verzameling reproduceren. Bovendien kwamen tal van officiële instellingen en organisatoren van tentoonstellingen ter plaatse foto's reproduceren. Dank zij de aanwerving van een D.A.C'er, die deeltijds voor de fototeek werkt, werd er vanaf 1 juli 1985 begonnen met definitief klasseren van de zowat 200.000 foto's die het Centrum over het buitenland vòòr en tijdens de tweede wereldoorlog bezit. Dit belangrijk fonds, dat tot nu toe voor gespecialiseerde vorsers toegankelijk was, zal tot het einde van de klassering volledig gesloten blijven.

Frans SELLESLAGH

3. Affiches

De kollektie affiches van het Centrum, zo'n 900 stuks, werd (eindelijk) in een brandvrije kast opgeborgen en tevens volledig op kleurendia's gezet. De originelen zullen nog slechts uitzonderlijk worden uitgeleend, om te voorkomen dat die toch al zo broze dokumenten zouden beschadigd worden.

De bezoeker zal echter kunnen beschikken over de komplette diareeks. Bovendien zullen kontaktafdrukken van de dia's op de steekkaarten worden aangebracht, zodat de gebruiker zich niet alleen naar de tekst van de affiches zal kunnen richten, maar ze zich ook visueel zal kunnen voorstellen. Dit projekt werd tot een goed einde gebracht dank zij de medewerking van Lut Van Daele, die wij hiervoor oprecht danken.

Frans SELLESLAGH

4. De persknipselskollektie

Het is voldoende bekend dat het Centrum sinds lang tracht zoveel mogelijk persecho's te verwerven. Resultaten hiervan kan men gedeeltelijk leren kennen in de jaarlijkse bibliografie, onder het reeksnummer K. Maar wat met alle knipsels die in die reeks niet weerhouden werden, met alle boekbesprekingen, met alle knipsels die het Centrum regelmatig als gift ontvangt? Henri Masson is er, na zijn archiefinventarissen en ander "hulp"werk, ook in geslaagd al dat persmateriaal overzichtelijk te rangschikken en er tevens voor te zorgen dat de toekomstige aanwinsten gemakkelijk kunnen verwerkt worden. Op basis van een aangepast stelsel werden alle beschikbare knipsels geklasseerd. Een inventaris ervan is voortaan in de leeszaal beschikbaar.

Wim MEYERS

C. PUBLIKATIES EN VOORDRACHTEN

1. Publikaties van het Centrum

Eind 1985 verscheen nr. 9 van de vernieuwde Cahiers-Bijdragen (1). Het bevat 5 artikels, waarvan hier de opsomming volgt.

- J.R. PAUWELS, De Canadezen en de bevrijding van België (1944-1945). Niet alleen een militaire geschiedenis.

De auteur, die hoogleraar is in Canada en daar van exclusief bronnenmateriaal gebruik kon maken, blijft in deze studie niet alleen stilstaan bij het militaire aspect van de Canadese aanwezigheid in België.

- F. BALACE & C. DUPONT, Les "Anciens" et le roi. Facteurs de cohésion et de divergence 1945-1950.

Beide auteurs onderzoeken de reacties van oudstrijders-middens en verzetsorganisaties op de koningskwesitie die tot 1950 het land verscheurde.

- F. SELLESLAGH, De gevangenisnotities van Jozef Cardijn (11 juni - 2 september 1942).

Bestond er een verband tussen de arrestatie van Cardijn en het konflikt dat tussen Kerk en Militair Bestuur was ontstaan n.a.v. het verspreiden van de brief van de Belgische bisschoppen over het verplichte zondagswerk in de mijnen?

- Alain DANTOING, Eglise et Syndicat en 1940 : Les avatars d'une politique de présence.

Eindelijk een verhelderend artikel over de toetreding van de Vlaamse vleugel van het ACV tot de door de bezetter gecontroleerde Unie van Hand- en Geestesarbeiders (UHGA).

- Dirk MARTIN, Nazi-propaganda in België tijdens de onafhankelijkheidspolitiek.

In deze korte studie worden het doel en de impact van de Duitse propaganda in België, vòòr de tweede wereldoorlog, onderzocht.

De Bijdragen worden besloten met de Bibliografie van de in 1982-1984 verschenen publikaties over België tijdens WO II, door W. Meyers.

---

(1) Te bestellen bij het Centrum : 580,- BF + verzendingskosten.

Het afgelopen academiejaar publiceerde het Centrum verder niet minder dan drie inventarissen (1).

De inventaris "Archief V.N.V.", door Dirk Martin, beschrijft met zijn bijna 700 nummers de belangrijkste toegankelijke archiefcollectie van V.N.V.-documenten. Alle aspecten van de belangrijkste collaboratiegroepering in Vlaanderen komen er in aan bod, van de centrale partijopbouw over het Vrouwenverbond en de jeugdbeweging tot de Dietsche Militie - Zwarte Brigade. Interessant zijn ook een aantal aparte dossiers die beschreven werden, met name over het V.N.V.-verraad in 1940 en de zgn. Militaire Organisatie, de geheime inlichtingen van het V.N.V. over het Verdinaso en de interne "Dietsche oppositie in het V.N.V."

Een personenindex vergemakkelijkt het gebruik van deze inventaris.

Van heel andere aard zijn de "Archives de guerre de Jef Rens" door José Gotovitch. Jef Rens, die bij het begin van de oorlog Adjunct-secretaris-generaal van het A.B.V.V. was en in 1942 te Londen Secretaris-generaal van de Studiecommissie voor Naoorlogsproblemen werd, schonk zijn persoonlijke oorlogspapieren aan het Centrum. Een inventarisering ervan was bijzonder interessant omdat Rens op een geprivilegeerde plaats stond én door zijn banden met de grote politiek in Londen (regering, vakbond, betrekkingen met de andere landen, ...) én door zijn kontakten met het bezette België.

Tenslotte is er de inventaris "Archief Jean Vossen" door onze oud-collega Jean Gallant. In het archief van de oud-secretaris-generaal van Binnenlandse Zaken is de rubriek "De bezetting : bijzondere dossiers" een van de belangrijkste. Zij slaat op een hele reeks van problemen die zich aan de Belgische overheden, meer bepaald aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken, stelden tot op het ogenblik waarop - in februari 1941 - Secretaris-generaal Vossen zijn ambt moest neerleggen. Om er enkele van op te sommen : de Rijkswacht, de disciplinaire maatregelen tegen de ambtenaren die in mei 1940 hun post hadden verlaten, het geval van de burgemeesters-parlementariërs, de benoeming van gouverneurs a.i., de maatregelen tegen de Joden, Winterhulp, de zaak Elias, de oprichting van administratieve rechtbanken.

Zoals ACCO i.s.m. het Centrum Een Koning geloofd, gelaakt, verloochend van M. Van den Wijngaert uitgaf, is er nu De Rijks-

---

(1) De Inventaris 17 - Archief V.N.V. (D. Martin) (IV + 88 blz., ind.), Inventaire 18 - Archives de Guerre Jef Rens (J. Gotovitch) (IV + 31 blz., ind.) en Inventaris 19 - Archief Jean Vossen (J. Gallant) (41 blz., ind.) zijn aan de prijs van resp. 160,- F en 100,- F verkrijgbaar bij het Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog, Leuvenplein 4 - 1000 Brussel (tel. 02/218.45.27).

universiteit Gent tijdens de bezetting 1940-44. Leven met de vijand van D. Martin, in samenwerking met het Centrum uitgegeven door het Archief van de R.U.G. (1).

Reeds meer dan één publicatie werd gewijd aan de Belgische universiteiten tijdens de tweede wereldoorlog. Daarbij kwam vooral de U.L.B. in de schijnwerpers, in mindere mate de K.U.L./U.C.L. en de U.E.L. Over de Rijksuniversiteit Gent, toen de enige "Vlaamse" universiteit van het land, werd echter zeer weinig gepubliceerd. Onder impuls van het Wetenschappelijk Comité van het Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog, met name de h. André Alers, en de directeur van het Centrum, Dr. J. Vanwelkenhuyzen, werd dan ook deze eerste poging ondernomen om een grondige studie te wijden aan de R.U.G. tijdens de nazi-bezetting.

Door de materiële samenwerking met het Archief van de R.U.G., geleid door prof. K. De Clerck, en de kostbare hulp er verstrekt door mevr. A.-M. Simon, kunnen we voor deze studie echt van een "co-produktie" Archief-Navorsingscentrum gewagen.

Dirk MARTIN

2. Publicaties van het wetenschappelijk personeel en de correspondenten van het Centrum

Jean DUJARDIN

- Le Fort de Huy et son histoire, in Huy. Le Livre du Millénaire, Liège, Vaillant-Larmanne, 1985, 4°, ill., pp. 111-115.
- Belgique, in La guerre des ondes. Histoire des radios de langue française pendant la Deuxième Guerre mondiale, Paris/Lausanne/Bruxelles/Montréal, Armand Collin/Payot/Complexe/Hurtubise HMH, 1985, 8°, bibl., cart., ill., ind., pp. 155-225.

Colette DUPONT

- I.s.m. F. BALACE, Les "Anciens" et le Roi. Facteurs de cohésion et de divergence 1945-1950, in Cahiers du Centre de recherches et d'études historiques de la Seconde Guerre mondiale, n° 9, octobre 1985, pp. 123-174.

Kurt FAGNOUL

- Die annullierte Annexion, Sankt-Vith, Aktuellverlag, 1985, 223 p.
- Artikels in Zwischen Venn und Schneifel :
  - Der Glockenraub von Mackenbach, XII, 186.
  - Krewinkeler Kirche, ein neues Kunstwerk, IV, 65.

(1) Onderbergen 1, 9000 Gent.

- Dän Mond voll Platt, van dett on datt, I, 16; II, 32; III, 48; IV, 68; V, 84; VI, 100; VII, 116; VIII, 132; IX, 148; X, 164; XI, 180; XII, 195.

José GOTOVITCH

- La naissance et l'évolution du parti communiste. Ministère de l'Education Nationale, Programme d'histoire. Contributions scientifiques. Organisation des Etudes, septembre 1985, pp. 441-446.
- Nazi's op de vlucht naar Argentinië, in Spiegel Historiae, d.XXI, n° 2, 1986, pp. 89-93.

Dirk MARTIN

- De Rijksuniversiteit Gent tijdens de bezetting 1940-44. Leven met de vijand, Gent, ARUG, 1986, XVII + 176 p.

René MATHOT

- Hitler et ses lieutenants en Condroz, in De la Meuse à l'Ardenne, Lavaux-Sainte-Anne, t.I, 1985, pp. 87-97.

Wim MEYERS

- Medewerking aan de Bibliographie de l'Histoire de Belgique - Bibliografie van de geschiedenis van België 1984, o.l.v. Romain Van Eenoo, in Revue belge de philologie et d'histoire - Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis, LXIII, 1985, 4, pp. 795-880.

Frans SELLESLAGH

- La JOC vue par l'occupant et par la collaboration en La JOC et le travail obligatoire en Allemagne, in La résistance dans le mouvement jociste pendant la guerre, Bruxelles, 1985, pp. 12-25.

Rudi VAN DOORSLAER

- De moord op Lahaut. Het communisme als binnenlandse vijand, Leuven, Kritak, 1985, 233 p. (i.s.m. Etienne Verhoeyen).

3. Voordrachten van het wetenschappelijk personeel en de correspondenten van het Centrum

José GOTOVITCH

- Socialistes et communistes en Belgique durant l'occupation et dans l'immédiat après-guerre, Institut des Hautes Etudes de Belgique, 19 février 1986.

René MATHOT

- Hitler en Belgique et à Brûly-de-Pesche en juin 1940.* Ses activités et entretiens politiques et militaires, te :
  - Mariembourg, Hôtel de Ville, ter gelegenheid van de tentoonstelling Occupation et Résistance. Région de Chimay-Couvin, op 31 januari 1986;
  - Chimay, Athénée Royal, ter gelegenheid van de tentoonstelling Occupation et Résistance. Région de Chimay-Couvin, op 20 maart 1986;
  - Brûly-de-Pesche, voor de Amicale des Juristes, op 10 mei 1986;
  - Chimay, in het Kasteel, (in het engels) voor de admiraals en generaals van de lidstaten van de NATO bij de SHAPE, op 10 juni 1986.

Wim MEYERS

- Het Vlaams nationaal gevoel, uiteenzetting tijdens een panelgesprek in het kader van het colloquium 1585 : op gescheiden wegen, georganiseerd door het Centrum voor sociale structuren en economische conjunctuur (VUB) naar aanleiding van Europa-lia 1985, op 23 november 1985.
- Collaboratie en repressie, uiteenzetting voor de Vlaams Republikeins Socialistische Beweging, vormingscyclus over de Vlaamse Opstanding, op 28 januari 1986.

Rudi VAN DOORSLAER

- De CPN en de KPB in de bezettingstijd. Tussen internationale gelijkschakeling en nationale differentiatie. Internationaal seminarie georganiseerd door het IPSO en de Universiteit van Amsterdam n.a.v. het verschijnen van het boek van H. Gale-sloot en S. Legêne, Partij in het verzet. De C.P.N. in de tweede wereldoorlog. Amsterdam, 11 en 12 april 1986.

Jean VANWELKENHUYZEN

- La Résistance allemande, voordracht in het Goethe Institut, voor stagiairs van de E.E.G., op 29 januari 1986.
- Les secrets de mai 40, voordracht voor de asbl Histoire et Civilisation en Brabant, te Perwez, op 22 februari 1986.
- La Seconde Guerre mondiale telle qu'on la voit aujourd'hui en URSS, voordracht voor het Centre d'Etudes européennes de Waterloo, op 21 mei 1986.

4. Radio en TV-uitzendingen

Alain DANTOING

- Deelname aan drie debatten in de reeks *La Collaboration* (RTBF-TV) op 23 januari en 13 en 27 februari 1986..

Kurt FAGNOUL

- *La Collaboration dans les Cantons de l'Est - De Collaboratie in de Oostkantons*. Medewerking aan reeks M. De Wilde BRT/RTBF.

José GOTOVITCH

- Lid van de Debatcommissie van de reeks *La Collaboration* (RTBF-TV) en deelname aan vier debatten.

Dirk MARTIN

- Interview over *De R.U.G. 1940-1944*, BRT Oost-Vlaanderen, op 23 december 1985.
- Vraaggesprek over *De R.U.G. 1940-1944*, BRT III, op 17 april 1986.

Wim MEYERS

- Op BRT-1, op zondag 2 februari 1986, debat met Dr. Louis Vos, o.l.v. Roland Van Opbroecke, naar aanleiding van de BRT-TV-reeks *Jeugdcollaboratie*.
- Op BRT-1, op dinsdag 18 maart, na het nieuws van 13 u., vraaggesprek over het Centrum en zijn publikaties, n.a.v. het verschijnen van *Bijdragen-Cahiers*.
- Deelname aan het debat over de collaboratie op BRT-TV op 20 december 1985.
- Deelname aan de debatten op RTBF-TV over de collaboratie ;
  - op 16 januari 1986 de uitzending *Un vieux vin dans de nouveaux fûts*
  - op 30 januari 1986 de uitzending *Comme un pirate sur la côte* ;
  - op 6 maart 1986 de uitzending *Les dés sont jetés* ;
  - op 13 maart 1986 het slotdebat.

Rudi VAN DOORSLAER

- Interview BRT-TV en RTBF-TV n.a.v. het verschijnen van *De moord op Lahaut i.s.m. E. Verhoeyen*, op 29 oktober 1985.
- Interviews (radio) : BRT-nieuwsdienst actueel ;
 RTBF-1 (René Campé)
 RTBF-Liège ;
 BRT-'s avonds (R. Van Opbroecke);
 VPRO (J. Anthierens).

K R O N I E K

1. Het Centrum en de pers

De publikaties van het Centrum en zijn medewerkers werden in meerdere persorganen aangeraakt. Ook het Nederlandse Terugblik, Maandblad van de documentatiegroep '40-'45 wijdde een lovend artikeltje aan de nieuwe Bijdragen (febr. 1986). De verschijning van de Bijdragen en de inventarissen over het V.N.V. en Jef Rens werd aangekondigd in o.a. De Standaard, Wij, Het Volk, De Nieuwe Gids, La Wallonie, Vlan, Dimanche Presse, Gazet van Antwerpen, La Libre Belgique, L'Avenir du Tournaisis, De Rode Vaan, La Dernière Heure, La Vie Wallonne, Le Soir. Verschillende van deze kranten wijdde er trouwens kommentaar aan.

Ook de Mededelingen worden gelezen. De Standaard-Het Nieuwsblad bv. publiceert enkel beschouwingen bij de in ons vorig nummer verschenen statistiek van de aanslagen tijdens de bezetting door H. Masson. Conclusie was : "Wallonnië kende meeste aanslagen en sabotages" (8/1/1986).

Taalman E. Berode van De Standaard was niet heel gelukkig met de in de Mededelingen gebruikte taal. Maar hij heeft "groot respect voor de ijver en deskundigheid van de betrokken historici" (4/1/1986).

De Franse Revue d'histoire de la deuxième guerre mondiale et des conflits contemporains tenslotte kwam nog eens terug op het bezettingscolloquium te Rijsel in april 1985. J.-P. Thuillier schrijft dat als het colloquium lof verdient, er een groot deel moet gaan naar de "Belgische collega's wier voortdurende hulp bij de voorbereiding, en het belang van hun referaten en tussenkomsten, bewees dat de organisatoren juist mikten met hun onderneming" (okt. 1985).

Dirk MARTIN

Marc Uyttersprot was zo vriendelijk een kort artikeltje voor ons te schrijven.

DUITSE WEGWIJZERS EN PLAATSNAAMBORDEN TE HOFSTADE-AALST

Overall rezen tijdens de Duitse bezetting (1940-1944) verkeersplaten op om vooral de Duitsers op het goede pad te houden. We onderscheiden wegwijzers en plaatsnaamborden.

Te Hofstade-Aalst tellen we nu nog 14 geschilderde verkeersplaten uit deze periode. Sommige ervan zijn nog in perfecte staat en zijn nog aktueel bruikbaar vooral door hun opvallendheid, andere zijn gedeeltelijk overschilderd of verweerd. De afmetingen van de wegwijzers zijn verschillend, afhankelijk van de lengte van de gemeentenaam die er op voorkomt. De plaatsnaamborden zijn identiek.

De bezetter schilderde op de voornaamste verkeerspunten de wegwijzers op de muur. De reden hiervoor is te verklaren: het was immers de enige oplossing om vernieling of sabotage door hun tegenstanders te voorkomen.

De verf hiervoor gebruikt zal wel van een zeer goede kwaliteit zijn geweest, zonet was er na 45 jaar niets van overgebleven. Volgens een mondelinge mededeling van een deskundige, gebruikten de Duitsers hier voor het eerst een synthetische verfsoort op basis van buna. Het zelfde produkt werd toen ook in de Duitse autobandenindustrie gebruikt.

De gebruikte kleuren zijn: zwarte letters op een okergele achtergrond, zwart omkaderd. Het zijn de typische kleuren die nu nog in Duitsland in gebruik zijn.

Dat de meeste wegwijzers of plaatsnaamborden laag bij de grond zijn aangebracht is niet toevallig gebeurd. Bij duisternis reden de Duitse auto's of moto's met gedempt licht, vandaar.

Wanneer twee aanduidingen boven elkaar zijn geplaatst, is de onderste het eerst geschilderd, dus het oudste. Alles moest snel gaan om de opmars te verzekeren. In een later stadium werd vòòr de beschikking op een baksteenmuur, het te beschilderen gedeelte vooraf gecementeerd. Hierdoor bekwam men een betere hechting van de verf op de ondergrond; het bord moest immers 1000 jaar bruikbaar zijn.

Bij de ontleding van de lettertypes merken we op dat verschillende borden te Hofstade-Aalst door de zelfde persoon en zeker op het zelfde tijdstip zijn aangebracht.

De overgebleven verkeersplaten te Hofstade zijn geen uitzondering. Over het ganse Vlaamse land zijn dergelijke 'oorlogsrestanten' terug te vinden. We geven er enkele op als bijkomende illustratie: Grimbergen (kruispunt rijksweg Aalst-Vilvoorde/Rijkenhoekstraat), Ninove (Brouwerij Slagmulder), Duffel (hoek Kiliaanstraat-Molenstraat), Aarschot (Van Cauwenbergstraat), Liedekerke (Stationsstraat), Geel (Sint-Dominaplein-Kapel), Weelde (Weeldestraat).

Marc UYTTERSROT

DE DIENST "ARCHIEVEN" VAN HET BESTUUR DER OORLOGSSLACHTOFFERS (1)

De dienst "Archieven" werd in 1945 opgericht met als doel in België, Duitsland en de landen die bezet waren geweest, alle documenten m.b.t. de tweede wereldoorlog op te sporen.

Doel was het verzamelen van de nodige elementen voor de behandeling van de aanvragen voor de toekenning van het statuut van nationale erkentelijkheid. De uitvoering daarvan was toevertrouwd aan het Bestuur der Oorlogsslachtoffers, dat zijn taak ruimschoots vervuld heeft. Vergelijk even met de cijfers (tot 1985):

(1) Ministerie van Volksgezondheid, Luchtscheepvaartsquare 31, 1070 Brussel (tel. 522.78.60).

Statuten	Ingediende Aanvragen	Erkend	Afgewezen
Politieke gevangenen	53.210	40.316	12.894
GedepORTEERden (verplichte tewerkstel- ling)	74.554	50.441	24.113
Werkweigeraars	58.033	28.064	29.969
Burgerlijke weerstanders	43.920	10.056	33.864
Verplicht ingelijfd in de Wehrmacht	5.768	5.044	724
Weerstanders tegen het nazisme	2.121	1.300	821

Op dit ogenblik wordt die reusachtige en waardevolle documentatie bijna niet meer gebruikt voor het oorspronkelijk doel.

De dienst Archieven bewaart algemene en individuele documenten.

A. Documenten van algemene aard

- documentatie betr. de concentratiekampen en commando's Auschwitz, Bergen-Belsen, Buchenwald, Dora-Mittelbau, Dachau, Flossenbürg, Gross-Rosen, Mauthausen, Natzweiler, Neuengamme, Ravensbrück, Sachsenhausen;
- rapporten opgemaakt door de administratie over de andere (al dan niet internerings-) kampen;
- documentatie Marburg betr. de Militärbefehlshaber Belgien/Nordfrankreich ;
- documentatie Hotel Majestic door de Amerikanen te Parijs teruggevonden en die de archieven van de Militärbefehlshaber Frankreich bevat ;
- documentatie I.T.S. (International Tracing Service) nauw aanleunend bij die van de centrale zetel in Arolsen (B.R.D.) ;
- de archieven van het proces van Nürnberg (43 ton) ;
- registers en lijsten van geïnterneerden in de Belgische gevangenissen ;

- alfabetische en numerieke catalogi van de Belgen in de hoger geciteerde concentratiekampen ;
- boeken, tijdschriften, Duitse wetten, Verordnungen over de verplichte tewerkstelling ;
- documentatie over de Werbestellen en Arbeidsambten ;
- documentatie over diverse processen (Breendonk, Geheime Feldpolizei, I.G. Farben, Kampbewakers van Ravensbrück, UHGA, von Falkenhausen) ;
- Alexandria-archieven (USA) ;
- documentatie over Duitse of pro-Duitse organismen : Organisation Todt, Fabriekswacht, DeVlag.
- documentatie over de verzetsbewegingen en een collectie sluikbladen ;
- departementale archieven (Frankrijk) ;
- twee fichiers op de documentatie : een geografische met Belgische, Franse, Duitse en Poolse plaatsnamen en een per onderwerp ;
- fotopanelen over de bevrijding van de kampen voor reizende tentoonstellingen.

B. Individuele documenten

Betreffen ± 660.000 personen en omvatten :

- alle categorieën Belgen of vreemdelingen wonend in België op 10 mei 1940 die door de Duitse overheid vervolgd werden, aangehouden, opgesloten en weggevoerd naar opsluitingsoorden wegens verzet tegen de bezetter ;
- Belgische en buitenlandse joden en zigeuners op 10 mei 1940 in België verblijvend en slachtoffer van rassenvervolgung ;
- gijzelaars, werkweigeraars, verplichte arbeiders, vrijwillige arbeiders ;
- inwoners van de Oostkantons, verplicht ingelijfd bij het Duitse leger ;
- collaborateurs, incivieken en Belgen in Duitse militaire en paramilitaire formaties.

Het betreft hier meestal originele documenten zoals :

- documenten van Werbestellen en Duitse arbeidsambten ;
- paspoorten aangevraagd bij tewerkstelling in Duitsland ;
- dokuminten Krankenkasse (medische documenten over Belgen die in België werken voor Duitse firma's of die in Duitsland werken) ;
- kaarten SHAEF in de repatriëringscentra opgemaakt ;
- originele documenten uit concentratiekampen en gevangnissen;

- Duitse gerechtelijke stukken betr. de gevangenen ;
- opname in het Duitse leger (Wehrstammblatt en Wehrstammrolle) ;
- steekkaarten betr. de telling en wegvoering van de Israëlieten en zigeuners van België (57.500 originele Duitse fiches), konvooiijsten, documenten betr. de ongeoorloofde toeëigening van meubilair ;
- CRAB-steekkaarten betr. de 16-35 jarigen die na de regeringsopzoek van mei 1940 de recruteringscentra van het Belgisch leger vervoegden ;
- documenten van het Rode Kruis ;
- getuigenissen (duizenden) van overlevenden van de gebeurtenissen ;
- Soldbücher, Krankenbücher, Ausweise.

Deze documentatie vormt een historische bron van groot belang. Die vaststelling werd ook gemaakt door de Minister van Justitie. Op het laatste congres van de N.C.P.G.R. (1) verklaarde de H. Gol inderdaad dat hij van plan was de nodige financiële middelen vrij te maken om een optimaal historisch gebruik van de archieven in kwestie te garanderen.

Hierbij heeft het Centrum misschien een rol te spelen. Werd het Centrum in 1967 niet in het kader van het Algemeen Rijksarchief - dat de bewaarster is van voornoemde documentatie - opgericht om precies de bronnen voor de geschiedenis van de tweede wereldoorlog in België te verzamelen, te ordenen, te bewaren en ter beschikking te stellen van de onderzoekers ? Het is ongetwijfeld zo dat dit bijkomende middelen voor het Centrum zou noodzakelijk maken. Toch kan men zich voorstellen dat die middelen zo worden toegekend dat een bundeling van krachten mogelijk wordt...

---

(1) Op 31 mei 1986 te Mons.

LEKTUURNOTITIES

N. BAL, *De Mens is wat hij doet*. Leuven, Kritak, 1985, 386 p.
(B 2624)

In dit boek dat men als het tweede deel van Bal's *mémoires* kan zien (cf. "*Mijn wankelende wereld*"), interesseren ons vooral de bevrijdingsperiode en de eerste naoorlogse jaren. Bal heeft het daar over de eerste keer dat het N.I.R. weer in de lucht kwam, over reportages tijdens het von Rundstedt-offensief, Berlijn in 1945, de repressie bij de radio, de koningskwesitie en tal van andere onderwerpen.

D.M.

P. BIRON, *Mon Mononke après la tempête*, Liège, Dricot, 1985, 334 p.

De schrijfdrift van de auteur van de suksesreeks "*Mon mononke Désiré*" is blijkbaar niet te stuiten. Nu brengt hij het achtste deel (als wij goed geteld hebben) waarin hij het heeft over de naoorlog, over de herwonnen vrijheid die veel vreugde, maar ook veel desilluzies met zich bracht, over de noodgedwongen omschakeling van zovele oudstrijders en verzetslui, die zich aan een nieuwe wereld moesten aanpassen. Een prettig leesbare mentaliteitsgeschiedenis.

F.S.

J. BOUVEROUX, *Terreur in oorlogstijd. Het Limburgs drama*. Antwerpen-Amsterdam, De Nederlandsche Boekhandel, 1984.

Dank zij het aanboren van voorheen ongebezigde bronnen (bv. parketdossiers) geeft de auteur ons zeer veel informatie over de aanslagen tegen collaborateurs in de provincie Limburg. Op die manier leren wij de slachtoffers goed kennen; over de daders, de partizanen, vernemen wij veel minder. De "*contraterreur*" van DeVlag en V.N.V. is dan weer zeer degelijk behandeld. Alvast een essentieel dossier voor wie nader wil kennismaken met de problematiek van het politiek geweld tijdens de bezetting.

R.V.D.

M. BRELAZ, *Henri De Man. Une autre idée du socialisme*. Ed. des Antipodes, 1985, 814 p. (B 2585)

Georges Lefranc, Peter Dodge, A.M. van Peski, Mieke Claeys-Van Haegendoren en enkele anderen hadden reeds een bepaald intellectueel conformisme getrotseerd om ons woord en daad van Hendrik De Man te doen herontdekken. Wanneer nu de stilte rond de enige echte Belgische socialistische denker nog voortduurt, is dat minder opzet dan wel onwetendheid. Het werk van Brelaz, waarvoor de auteur zijn doctoraat in economische en sociale Wetenschappen van de universiteit van Genève kreeg, belooft ons - en slaagde daar ook in - te laten ontdekken hoezeer De Man meetelt in de rij van de groten uit de geschiedenis van de socialistische beweging en doctrine.

A.D.

J. BREPOELS e.a., Eeuwige dilemma's. Honderd jaar socialistische partij. Kritak, 1985, 271 p. (B 2489)

Een belangrijk boek over kernvragen als : hoe hebben de Belgische socialistten gepoogd macht te veroveren ; en als ze daar in een bepaalde mate in slaagden, wat hebben ze dan met die macht gedaan ? Het Plan, het "socialisme national", de illegaliteit en de sociale-pactpolitiek krijgen ruime aandacht toegemeten in bijdragen van o.a. E. Witte, H. Balthazar, L. Huyse en W. Debrock.

D.M.

J. BUSSELS, De doodstraf als risico, Bussels, 1981, 336 p. (B 1918)

De auteur ziet zijn boek als een getuigenis voor al degenen die hun leven riskeerden door de doodstraf voor pilotenhulp in Belgisch Limburg 1941-1944. Het bestaat o.a. uit verhalen van gewone Limburgse mensen over hun aandeel in de "piloten-smokkel". Het werk schetst een gedetailleerd beeld van de tientallen die geholpen en gewerkt hebben.

D.M.

E. CLAES, Tussen twee wereldoorlogen. Vlaams boekenfonds, 1984, 245 p. (B 2448)

Jozef Van Overstraeten, Gaston Durnez en enkele anderen namen het interessante initiatief voor de eerste maal de journalistieke beschouwingen 1918-38 van E. Claes in boekvorm te verzamelen. Hij heeft het over onderwerpen als de documenten van Utrecht, koloniën en inboorlingen, een Nederlands-Belgische tol-unie, ontwapening, de schone ziel van 't kind en "Wat ik in Duitsland hoorde en zag".

D.M.

Alain COLIGNON, Les anciens combattants en Belgique francophone 1918-1940. (B 2396)

Het is in oudstrijdersstijl dat Alain Colignon voor zijn lezers de geschiedenis van de oudstrijdersverenigingen wilde doen herleven. Hun hoop, hun eisen, hun ontgoocheling worden hier nauwkeurig geanalyseerd. De auteur heeft gepoogd mensen te begrijpen om ze beter te kunnen "verklaren".

C.D.

DE BLEECKER-INGELAERE Huguette, Vrouwen in de repressie 1944-1945. Gent, Federatie Vlaamse Vrouwengroepen, 1985, 76 p.

Belangrijk onderzoek voor twee te weinig bekende terreinen : repressie en vrouwenbeweging. Vooral mondelinge getuigenissen komen aan bod. Wel wordt haast uitsluitend de vrouw in Vlaams-nationalistische milieu's behandeld. Een goed uitgangspunt voor verder diepgaand wetenschappelijk onderzoek.

F. SEB.

J. DEDEURWAERDER, *Coppieters, een voortrekker*. Gent, Vormingscentrum L. Dosfel, 1985, 109 p.

De auteur beschouwt dit werkje als een "levensbericht", en niet als een definitieve wetenschappelijke biografie. Het boek is interessant als schets van de persoon en de activiteiten van Maurits Coppieters, o.a. in het kader van het scoutisme, en van de Vlaamse beweging na de tweede wereldoorlog. Het mist echter kritische zin, ook omdat dit waarschijnlijk niet in de bedoeling van de auteur lag.

F. SEB.

D-Day in Zuid-Limburg. Dagboek van de bevrijding, Maastricht, De Limburger B.V., 1984, 89 p. (B 2390)

Naar aanleiding van veertig jaar bevrijding van Zuid-Limburg, werd een kroniek samengesteld aan de hand van een reeks bijdragen, verschenen in het blad *De Limburger*. Het zijn telkens spannende leesstukjes over hoe de gewone man de grote historische gebeurtenis die de bevrijding toch was, heeft ervaren. Het boek bevat bovendien heel wat goed gekozen illustraties, die perfect bij de tekst aanleunen en die het geheel tot een bijzonder aantrekkelijke publikatie maken.

F.S.

Dries Dequae. Een verdienstelijk leven door vrienden getekend, Tielt, Lannoo, 1986, 165 p.

Dit "*Liber Amicorum*" is een belangrijk werkinstrument voor de kennis van het Belgisch naoorlogs politiek en economisch leven. In dit opzicht stippen wij vooral de bijdragen aan van A. d'Alcantara ("Van jonge parlementariër tot eerste burger van het land"), van Marcel d'Haeze ("De fiskale hervorming") en van A. Coppé ("Dries Dequae : A man for all seasons"). Aangaande de rol die Dequae als voorzitter van de Belgische Boerenbond heeft gespeeld, is er de verhelderende contributie van C. Boon. Zoals het dergelijke uitgaven past, is ook dit huldeboek luxueus gepresenteerd en geïllustreerd, wat het lees- en kijkgenot alleen maar kan bevorderen.

F.S.

J. FONTIER, Huib Hoste. (VWS Cahiers, 109), 1984, 16 p. (B 2505/4)

Met een inleiding van J. Fontier worden hier enkele teksten van een architect, te groot voor arm Vlaanderen gepubliceerd. "De roeping der moderne architectuur", "Overeenstemming tussen woning en bewoner" en "Nieuwe zakelijkheid en politiek" zijn de belangrijkste.

D.M.

E. GERARD, *De katholieke Partij in crisis. Partijpolitiek leven in België (1918-1940)*. Kritak, 1985, 548 p. (B 2724)

Dit werk, op basis waarvan de auteur promoveerde tot doctor in Letteren en Wijsbegeerte van de K.U.L., is een studie

van de crisis van een kwart eeuw die de geschiedenis van de katholieke partij tot aan het ontstaan van de CVP in 1945 kenmerkte. Het boek van Gerard dat voor een groot gedeelte op onuitgegeven bronnen berust, geeft een heel nieuwe kijk op het Belgisch politiek leven gedurende het interbellum. Het is bijzonder verhelderend m.b.t. probleemgebieden als de reacties van politiek en geestelijke leiders op de financiële crisis van de Boerenbond, het ontstaan van het Rexisme en de veroordeling ervan door de kardinaal in 1937, de diepere oorzaken van de concentratiepolitiek die de partij in 1936 voerde, enz.

A.D.

J. GERARD-LIBOIS, B. VERHAEGEN, *Le Congo. Du domaine de Léopold II à l'indépendance* (C.H. CRISP, 1077) 1985, 35 p. (B 2395-14)

In het gedeelte over "Congo, colonie belge" besteden de auteurs aandacht aan de jaren tot 1945 en de onmiddellijke naoorlog. Zij wijzen op de houding van De Vleeschauwer enerzijds, en anderzijds de neutralistische aarzelingen bepaalde bedrijfsleiders, hoge geestelijken en zelfs officieren van de Weermacht.

D.M.

Geschiedenis en betekenis van het Vermeylenfonds (A.V.F.) 1985, 140 p. (B 2487)

In deze herdenkingsbundel voor 40 jaar Vermeylenfonds wordt naast de figuur August Vermeylen ook ingegaan op de ontstaansgeschiedenis en eerste jaren van het fonds 1945-50. Bijzonder interessant daarbij de bijdrage van Els Witte over de stichting van het fonds in 1945 tegen de achtergrond van de naoorlogse Vlaamse beweging.

D.M.

Alexis GOLDSCHMIDT, *L'espoir barbelé*, Bruxelles, Ed. Paul Legrain, 1984, 273 p. (B 2435)

In dit boek zitten alle ingrediënten voor een goed boek : humor, tederheid, intermenselijke relaties... Dit verhaal over de krijgsgevangenschap is het verhaal geworden van de vriendschap tussen mannen die weinig gemeenschappelijke punten hadden. Een roman in dezelfde sfeer als die van Daniel Gillès.

C.D.

R. HASQUIN, *Les villes libérées*. Charleroi, 64 p. - J. OFFERGELD, *Les villes libérées*. Bruxelles, 62 p. en *Les villes libérées*. Namur-Luxembourg et régions, 62 p. - J. JOUR, *Les villes libérées*. Liège, 56 p. Al deze werken werden uitgegeven door Editions Scaillet, Montigny-le-Tilleul, 1984 (B 2358)

Deze reeks van vier voeken, gepubliceerd naar aanleiding van de veertigste verjaardag van de bevrijding van België, is bestemd voor een breed publiek. De illustraties zijn weliswaar

legio, maar niet altijd even origineel en komen zeker niet tot hun recht in een konventionele en wat slordige opmaak. De tekst is vooral gericht op het anekdotische en ook niet zo aantrekkelijk ingekleed. De uitgever zat blijkbaar in tijdnood en dit weerspiegelt zich in de mindere kwaliteit van het afgeleverde produkt. Jammer.

F.S.

Hendrik De Man. Een portret. (A.M.V.C.) 1985, 70 p. (B 2696)

N.a.v. de gelijknamige tentoonstelling hebben een twintigtal politici en historici hun huidige kijk op De Man bondig weergegeven. Zo heeft A.M. Van Peski het over de hernieuwde erkenning van het ethische, Michel Brélaz over socialisme en ecologie, Piet Frantzen over het Planisme, Ernest Mandel over de betekenis van De Man in de socialistische theorieën, Jules Gérard-Libois over de vraag of De Man een "collaborateur" was enz.

D.M.

P. HENRI, Grands Avocats de Belgique, Bruxelles, J.M. Collet, 1984, 295 p. (B 759)

De auteur erkent dat vele grote advocaten niet in dit boek met een voorwoord van stafhouder Antoine Braun, voorkomen. Enkel degenen "waarvoor genoeg documentatie kon teruggevonden worden" werden weerhouden. Maar hoe dan ook heeft het boek het voordeel van er te zijn. M.b.t. de interessesfeer van ons Centrum interesseren ons hier vooral Henry Botson, Louis Braffort, Thomas Braun, René Marcq, Joseph Pholien, Paul Tschoffen, Charles Van Reepinghen.

De auteur die zelf advocaat is, is van mening dat de eerste vereiste van het beroep moet zijn de onafhankelijkheid, dat "dagelijks" gevecht. In dat verband is het spijtig dat hij in het stukje over Th. Braun diens dappere verdediging van Robert Poulet voor de krijgsraad te Brussel in juli en voor het militair hof in oktober 1945, vergeet. Het was toch een periode waarin "een atmosfeer van haat het Belgische gerecht vergiftigde"...

A.D.

In dankbare hulde aan Marcel Vandewiele, s.l., 1985, 79 p. (B 2468)

Op 7 januari 1985 werd Marcel Vandewiele, "vijf en veertig jaar voorman en vechter in de christelijke arbeidersbeweging en in de Christelijke Volkspartij", te Brugge gehuldigd. Naar aanleiding van die viering werd een brochure gepubliceerd waarin tal van persartikels, getuigenissen van vrienden en ook de toespraken tijdens de huldezitting werden opgenomen. Uit al die bijdragen blijkt hoezeer de oud-senator en de voormalige voorzitter van het Europees Parlement (1979-1984) in zijn denken en handelen de stempel draagt van de KAJ-school van "meneer Cardijn", waarin hij tijdens de vooroorlog en tijdens de bezetting werd gevormd.

F.S.

E. JANSSENS, *Contribution à l'Histoire militaire du Congo Belge pendant la seconde guerre mondiale* (t.3, livre IV : 1940-44, 2/3) 1984, 111 p. + ann. (B 2457)

De vroegere bevelhebber van de Weermacht zet zijn historiek van de militaire gebeurtenissen m.b.t. Belgisch Kongo verder met een deel gewijd aan de laatste oorlogsjaren en de rol daarin van het Weermacht-expeditiecorps in Nigeria en het Midden-Oosten. Wie tot in alle details wil doordringen, kan hier terecht...

D.M.

Jean KESTERGAT, *Quand la Zaïre s'appelait Congo*, Bruxelles, Ed. Paul Legrain, 1985, 310 p. (B 2720)

Het objectief van Jean Kestergat was een "eerlijke inventaris zonder passie" op te maken van het Belgisch koloniaal avontuur. De conclusies van dit politiek, moreel en cultureel bilan vielen anders uit dan hij verwacht had. Voor Kestergat het beste bewijs dat hij in zijn inventaris slaagde - of bijna - want, geeft hij toe, "ik heb niet genoeg weerstand geboden aan dat eigenaardige Belgische chauvinisme bestaande uit ongerechtvaardigde zelfverheerlijking en vaag masochistische zelfkritiek".

Het is een volledige en goede synthese van een auteur die het onderwerp kent, maar het is ook een boek dat plezierig leest en interessant blijft van begin tot einde.

C.D.

Gilbert KIRSCHEN, *L'éducation d'un Prince. Entretiens avec le Roi Léopold III*, Bruxelles, Ed. Didier Hatier, 1984, 155 p. (B 2402)

De koningskwestie kan niet enkel begrepen worden vanuit de zich opvolgende feiten. De koningskwestie, dat is ook de persoonlijkheid van Leopold III.

Daarover schrijft Gilbert Kirschen, en het wordt een totaal andere aanpak van het onderwerp.

C.D.

I.J. LAMBRECHT, *50 jaar sociaal en politiek engagement*, Kuurne, 1985, 323 p. (B 2640)

Jef Lambrecht, die gedurende vierentwintig jaar burgemeester van Kortrijk was, heeft het in een derde van zijn ruim driehonderd pagina's tellende "mémoires" over het reilen en zeilen van de kristen-demokratie in het Kortrijkse, tijdens de vooroorlog, de bezetting en de naoorlog tot aan de ontknoping van de Koningskwestie. Op een serene en niettemin boeiende wijze geeft hij zijn vizie op personen, toestanden en gebeurtenissen die de tijdssfeer bepaalden. Zo situeert hij zijn activiteiten in de KAJ en daarna in het ACW tegen de achtergrond van de crisis in de dertigerjaren, de mobilisatie, het vluchtelingenprobleem in mei 1940, de verplichte tewerkstelling in Duitsland, enz. Werkelijk een onmisbaar eersterangsgetuigenis om de "grote geschiedenis" beter te helpen begrijpen.

F.S.

Léon Degrelle persiste et signe. Interviews recueillies pour la télévision française par Jean-Michel Charlier, Paris, Ed. Jean Picollec, 1985, 444 p. (B 2662)

In 1976 realiseerde Jean-Michel Charlier twee programma's in de reeks Les dossiers noirs van FR3. De uitzending werd sine die uitgesteld. Zij bevatte slechts een deel van de verklaringen van Degrelle aan Charlier. Deze laatste achtte het interessant de interviews integraal te publiceren. En dat is dit boek geworden, dat evengoed de titel Gedenkschriften van baron von Munchhausen had kunnen dragen.

A.D.

G. LHOIR, Le Hainaut sous les bombes, Mons, Fédération du Tourisme du Hainaut, 1985, 36 p. (B 2438/5)

In deze korte, rijkelijk geïllustreerde bijdrage, geeft de auteur een volledig overzicht, dag aan dag en bijna van uur tot uur, van de bombardementen die vanaf mei 1940 tot het einde van de oorlog op Henegouwen werden uitgevoerd. Een goed samengestelde kroniek, die voor gelijkaardige studies over andere provincies model zou kunnen staan.

F.S.

H. MICHEL, Oranienburg-Sachsenhausen-KZ-Erinnerungen und Hungermarsch in die Freiheit eines Politischen Gefangenen, Eupen, Grenz-Echo-Verlag, 1985, 456 p. (B 2570)

Dit werd in drie delen gepubliceerd op initiatief van de kinderen van Henri Michel, oud-directeur van de Grenz-Echo en oud-correspondent van Le Soir voor de Oostkantons.

In een eerste deel wordt beschreven hoe Henri Michel na zijn arrestatie te Brussel op 6 september 1940 in het concentratiekamp Oranienburg-Sachsenhausen terecht kwam. Daarna volgt een reeks artikels over die gevangenschap in 1945-1965 in de Belgische pers verschenen. Het derde deel tenslotte bestaat uit de herdruk van een in 1945 verschenen werk, *Marche de la faim vers la liberté*. Het is het verhaal van de ontruiming van het kamp van Sachsenhausen door de nazi's onder druk van de geallieerde opmars en van de geforceerde mars van 325 km. die aan vele gevangenen enkele dagen voor het einde van de oorlog het leven zou kosten.

A.D.

1885-1985. Honderd jaar socialisme. Een terugblik (A.M.S.A.B.) 1985, 251 p. (B 2625)

In de teksten van dit fotoboek n.a.v. de gelijknamige tentoonstelling wordt overvloedig aandacht besteed aan de oorlogsperiode, het interbellum en de naoorlog. Daarbij komt uiteraard de actie voor het Plan van de Arbeid, de strijd tegen het fascisme en de reacties op de Spaanse burgeroorlog, de autoritaire politiek van Hendrik De Man en diens politiek in 1940, de clandestiniteit en de nieuwe start van de partij na 1944 aan bod.

D.M.

MINISTERE DE L'EDUCATION NATIONALE. ORGANISATION DES ETUDES, *Dynastie et Fonction Royale*, (Bruxelles), Inbel, 1984 (B 2386)

Deze brochure zou kunnen gebruikt worden in een cursus over de geschiedenis van de dynastie. Aan dit pedagogisch document werd verweten slechts één aspect te belichten : het belang van de dynastie en haar positieve rol. Maar in een domein als de geschiedenis staat het de historici vrij daar kritiek op uit te oefenen.

C.D.

R. MOREAU, *Combat syndical et conscience wallonne. Du syndicalisme clandestin au M.P.W., 1943-1963*. Bruxelles, Vie Ouvrière - F. André Renard - Institut Jules Destrée, 1984, 357 p. (B 2401)

Met zijn werk "*Combat syndical et conscience wallonne*" wil R. Moreau de ontwikkeling van het Waals federalisme nagaan binnen de socialistische vakbeweging. De sporen van deze idee moeten volgens de auteur gezocht worden in de klandestiene vakbeweging tijdens de bezetting. Zij zal eerst aan de oppervlakte komen tijdens de koningskwesitie om zich vanaf de staking van '60-'61 definitief door te zetten.

R.H.

Ph. PLUMET, *La presse quotidienne belge de la Libération (4 septembre - 31 décembre 1945)*, Nauwelaerts, 1985, 263 p. (B 2379)

Een repertorium van de tijdens de bevrijdingsperiode verschenen kranten wordt door de auteur op een gelukkige wijze aangevuld met een studie van de structuur (met vergelijking naar de vooroorlogse situatie) van de pers en een beschrijving van de verschillende moeilijkheden die de kranten ondervonden bij het opnieuw verschijnen. De rol van Civil Affairs, het probleem van de censuur, de heroprichting en statuutswijziging van het persagentschap Belga, voorstellen voor een wijziging van het statuut van journalist worden bestudeerd op basis van interessant bronnenmateriaal en interviews met hoofdrolspelers. Voor de studie van de pers een belangwekkende aanwinst.

W.M.

J. RENS, *Ontmoetingen*. De Nederlandsche Boekhandel, 1984, 187p. (B 2374)

Jef Rens, achtereenvolgens Adjunct-secretaris-generaal van het Belgisch Vakverbond, (toegevoegd) kabinetschef van P.E. Janson en P.H. Spaak (1938), werd door Premier Pierlot aangesteld tot adviseur bij de regering in Londen. Daarna werd hij algemeen secretaris van de Commissie voor de Studie van de Naoorlogse problemen. In dit boek beschrijft hij een aantal interessante ontmoetingen met figuren uit de nationale en internationale politieke- en vakbondswereld in de jaren 1930-1942.

D.M.

La résistance dans le Mouvement Jociste pendant la guerre 1940-1945, Brussel, 1985, 58 p.

De idee voor deze brochure ontstond na de uitzendingen over de Nieuwe Orde op BRT en RTBF, waarin nogal scherp van leer werd getrokken tegen de KAJ die, geheel ten onrechte, als een kweekschool voor oostfrontvrijwilligers werd voorgesteld. Enkele vooraanstaanden van de Waalse kristelijke arbeidersbeweging besloten al de elementen samen te bundelen, die aantoonde dat de Kajottersbeweging zowel in het moreel als in het actief verzet geëngageerd was. In deze brochure, die al aan haar derde editie toe is, komen vooral getuigen aan het woord, die een totaal nieuwe vizie op de oorlogsgeschiedenis van de Katolieke arbeidersjeugd geven.

F.S.

De Rode Verleiding (AMSAB), 1985, 141/209 p. (B 2569)

In deel 1 van deze tweedelige uitgave n.a.v. de tentoonstelling "Een eeuw socialistische affiches", gaan W. Steenhaut, N. De Beule, G. Vanschoenbeek en anderen in op de historische achtergronden van het tentoongestelde materiaal. Anti-fascisme, anti-militarisme, planisme komen er overvloedig in aan bod. In deel II worden alle affiches afgebeeld, o.m. het beruchte "Berchtesgaden, 16 novembre 1940" uit 1950.

D.M.

F. SANTY en T. OSAER, Met vlag en wimpel. De banistiek van de Christelijke Arbeidersbeweging in Vlaanderen, Gent-Leuven, Provinciebestuur Oost-Vlaanderen/KADOC, 1984, 2 delen (B 2433)

Het eerste deel van dit prachtig werk geeft een interessant overzicht van het gebruik van vlaggen en de betekenis ervan in de strijd die door de kristelijke sociale organisaties werd gevoerd. In dit deel wordt de lezer o.m. gekonfronteerd met het groot belang dat in al de geledingen van de kristelijke arbeidersbeweging aan de symboliek van de vlag werd gehecht. Het hoofdstuk over de vlaggewijdingen is in dat opzicht bijzonder relevant. Het tweede deel bevat de inventaris van een driehonderd vlaggen met telkens een foto en een beschrijvend gedeelte. Deze baanbrekende studie is zeer goed verzorgd en zal zowel de specialist in de sociale geschiedenis als de folklorist boeien.

F.S.

L. SCHEPENS, Brugge bezet. 1914-1918, 1940-1944. Het leven in een stad tijdens twee wereldoorlogen, Lannoo, 1985, 367 p. (B 2577)

De vergelijking, die de auteur tot onderwerp maakte voor zijn doctoraat, tussen het Brugge en het Brugse leven van de eerste wereldoorlog en hetzelfde van de tweede wereldoorlog, levert interessant materiaal op, vooral in mentaliteitsgeschiedenis en de perceptie van de verschillende realiteiten door de bevolking. Een opmerking: de politieke implicaties van aktivisme en kollaboratie lijken nogal schematisch gebracht, net of de

auteur die onderwerpen niet diepgaand durfde aanpakken. Voor het overige een schat van een boek, intelligent en vlot geschreven.

W.M.

M. VAN DEN WIJNGAERT, Een koning geloofd, gelaakt, verloochend. De evolutie van de stemming onder de katholieke bevolking ten aanzien van Leopold III tijdens de bezetting (1940-1944), Leuven-Amersfoort, Acco, 1984, 2 delen (B 2478)

Deze studie, een coproductie Acco-Centrum, is gebaseerd op de Enquête Kerk-Eglise die op het einde van de jaren zeventig door twee onderzoekers van het Centrum, A. Dantoing en F. Selleslagh, onder 4.200 priesters werd gehouden en waarvan er 1.200 antwoordden. Een onderdeel van die enquête werd door de kandidatuurstudenten van de UFSAL grondig geanalyseerd, gegevens die door de auteur tot een interessant overzicht van de katholieke opinie ten aanzien van Leopold III werden verwerkt. De lektuur van dit boek is een must voor al wie de koningskwestie in enkele van zijn belangrijkste componenten, zoals de kapitulatie, het huwelijk met Liliane Baels en de wegvoering in juni 1944, beter wil kennen. De uitgave in twee delen, de kommentaar en de tabellen, biedt de lezer de mogelijkheid tekst en cijfergegevens voortdurend met elkaar te konfrontereren.

F.S.

Rudi VAN DOORSLAER en Etienne VERHOEYEN, De moord op Lahaut. Het communisme als binnenlandse vijand, Leuven, Kritak, 1985, 233 p. (B 2589)

Dit boek brengt heel wat opheldering in één van de meest "duistere geschiedenissen" van onze naoorlogse geschiedenis. Dit boek wil echter meer bieden dan een louter onderzoek naar de achtergronden van de moord op de communistische partijvoorzitter, het wil ook de anti-communistische underground in de jaren veertig en vijftig beschrijven. Na een situering van de zaak Lahaut in de context van de koningskwestie en de koude oorlog volgen de auteurs de diverse sporen van het gerechtelijk onderzoek. Zo goed als een derde van het boek wordt daarop gewijd aan het anti-communisme en zijn historische betekenis, dit allemaal op basis van een voor de "gewone sterveling" ontoegankelijke documentatie.

A.D.

W. VAN GEET, De Rijkswacht tijdens de bezetting, D.N.B., 1985, 238 p. (B 2584)

De thesis van luitenant-kolonel Van Geet : de bezetter rekenende erop de Rijkswacht te kunnen aanwenden voor het verwezenlijken van het principe van Ruhe und Ordnung. De bezetter kwam echter bedrogen uit, maar toch kwam ook de Rijkswacht niet ongehavend uit de strijd. De episode-Van Coppenolle was een van de meest dramatische.

D.M.

G. VAN ROON, *Kleine landen in crisistijd*. Elsevier, 1984, 522 p. (B 2494)

In deze turf van een studie komt Van Roon tot de opvallende conclusie dat de zgn. Oslolanden de veroveringsdrang van Hitler misschien hadden kunnen stoppen als zij na 1937 - met steun van de USA en de Britten - hun samenwerking en zelfstandigheid verder hadden uitgebouwd, in plaats van zich steeds meer aan te passen aan de wensen en eisen van het Derde Rijk.

D.M.
H. VERHEYEN, M. SERTYN, *Met vallen en opstaan*. Herrebout, 1985, 159 p. (B 2649)

In hun studie over de opbouw van één Socialistische Mutualiteit besteden de auteurs in deel III uitsluitend aandacht aan de oorlogsjaren. De scheiding tussen leiding en basis bij de vakbonden in 1940 werd ook weerspiegeld bij de mutualiteiten: vgl. de oprichting van de nationale mutualistische unie "Arbeid en Gezondheid". Na de tijd der aarzelingen en wat erop volgde, beschrijven de auteurs tenslotte de voorbereiding van het sociaal pakt.

D.M.
Vijftig jaar Chiroleven 1934-1984. Aspecten uit verleden en heden van een jeugdbeweging, onder redactie van M. De Vroede en A. Hermans, *Universitaire Pers*, 1985, 287 p. (KADOC Jaarboek 1984)

Deze uitgave is de bundeling van het in 1984 te Leuven gehouden colloquium onder dezelfde titel. Waardevolle bijdragen behandelen de diverse aspecten van die jeugdwerking. Uit geschiedkundig oogpunt verdienen vooral de bijdragen van Louis Vos, *Het dubbelspoor van de Katholieke Aktie tijdens het interbellum* (p. 29-50) en van An Hermans, *Nieuwe 'kaders en vormen' in de tusseoorlogse patronaten* (p. 53-73) onze aandacht.

W.M.
V. VINDEVOGEL, *Ooigem/Lys. Avant, pendant et après la Deuxième Guerre mondiale*, Verviers, Royale Fraternelle Nationale des Anciens Combattants des 1er et 2ième (1914-18) et 1er, 25, 31 et 51ème (1940-45) de Ligne, (1985), 60 p. (B 2350/7)

Hoofdzaak in deze brochure is het verhaal over de gevechten te Ooigem aan de Leie van 24 tot 26 mei 1940, toen het 1e Linierregiment meer dan 70 doden telde en nog meer gewonden en krijgsgevangenen. Dit werkje doet ons beter begrijpen wat een aantal mensen doorstaan hebben voor hun vaderlands ideaal.

A.D.
L. VINTS, *Kongo made in Belgium*. Kritak, 1984, 116 p. (B 2360)

De auteur onderwierp het iconografisch materiaal m.b.t. onze ex-kolonie aan een grondig onderzoek en komt het tot de conclusie dat de koloniale propagandamachine, door systematisch

het beeld op te roepen van de primitieve, hulpbehoevende en kinderlijke zwarte, een houding creëerde die tot vandaag blijft voortbestaan. Ook de oorlogsinspanning van de zwarte bevolking werd in dat kader geplaatst.

D.M.

S. VIVIJS, *Onder Duitse knoet*, Breendonk, 1985, 263 p. (B 2701)

De auteur maakte van bij het begin deel uit van de Klein-Brabantse verzetsgroep "De Zwarte Hand", die al medio 1940 actief was. In september 1941 geraakte die organisatie in het vizier van de bezetter, die, een maand later, heel de groep (111 man, waarvan er slechts 30 overleefden) uitschakelde. Hiermee begon voor Staf Vivijs een lange lijdensweg die tot 5 mei 1945 zou duren. De auteur beschrijft op een aangrijpende, maar van sensatiezucht gespeende manier zijn verblijf in tal van nazi-gevangenissen en concentratiekampen, met al de daaraan verbonden gruwel en ellende, maar ook met enkele lichtpunten, zoals zijn ontmoeting met de latere kardinaal J. Cardijn te Vorst en met KP-leider Julien Lahaut te Mauthausen. Ondanks die verschrikkelijke ervaring is Vivijs zonder haatgevoelens uit die hel teruggekeerd. "Ik ben er in zekere mate in geslaagd mijn beulen te begrijpen en hen daardoor te vergeven. Ik heb mij inmiddels vrienden gemaakt in het zogenaamde inciviekenkamp... samen hebben wij ervaren dat de uitersten mekaar vaak raken", aldus de verzoenende slotboodschap van de auteur.

F.S.

W.D. WHITAKER, S. WHITAKER, *The Battle of the Scheldt*. Souvenir, 1985, 461 p. (B 2583)

De Whitaker's leveren een nieuwe studie af over de bevrijding van de Scheldtedelta in oktober 1944. De auteurs, die ook in het Centrum hun licht kwamen opsteken, zijn niet mals voor het geallieerd oppercommando : de operatie zoals ze doorgevoerd werd, was "a major blunder" die Arnhem deed mislukken, de Ardennen in gevaar brachten en nodeloos duizenden levens kostte.

D.M.

G. VAN WASSENHOVE, *Wuustwezel en Loenhout in de Tweede Wereldoorlog*, Wuustwezel, bij de auteur, 1985, 386 p. (B 2601)

Een minutieus onderzoek naar archiefmateriaal in binnen- en buitenland en een diepgaande speurtocht naar getuigen brachten de A. en zijn drie medewerkers tot een voorbeeldige dorpsmonografie. Vooral het lijden van de inwoners tijdens de 18-daagse veldtocht in de ingewikkelde puzzel van de bevrijdingsgevechten werden grondig uitgediept.

W.M.

Van Dr. G. VAN DEN BERGHE ontvingen wij tenslotte volgende uitgebreide bijdrage.

Ludo VAN ECK - Zo was het in Dachau. Leuven, 1985 - Libertas, 238 p.

Ludo Van Eck (Ludo Van Eeckhout °1922) kwam als 22-jarige verzetstrijder in Dachau terecht. Hij maakte er de vijf laatste gruwelijke maanden mee. De hel die hij doorstond tekende hem fysisch en psychisch voor de rest van zijn leven. Met nooit af-latende moed en volharding wijdde hij zich sindsdien aan de bestrijding van het fascisme in al zijn uitingsvormen. Sedert 1963 doet hij dat met de pen. Hij wil de weerzinwekkende gebeurtenissen die in de concentratiekampen (KZ) plaatsvonden aan zoveel mogelijk mensen, vooral jongeren kenbaar maken. Vele documentaire romans zoals *De Getekenden*, *De Bloedstraat*, *Eindstation Treblinka*, enz... gingen aan zijn levenswerk *Het Boek der Kampen* (1969, heruitgegeven in 1979) vooraf. Deze onverdroten inzet dwingt bewondering en respect af. Daarom ook moet men dit boek niet onkritisch lezen dan nodig. Enkele kritische beschouwingen.

De getuigenisdrang die zovele KZ-gevangenen en overlevenden gevoeld hebben, had hij Van Eck een langere inkubatie-periode nodig. Hij schrijft hierover : 'Vroeger had ik dit allemaal niet durven schrijven. Maar nu wordt het tijd... vòòr we verdwenen zijn.'

Heruitgave van de meest schrijnende getuigenissen en van historische werken over de KZ is zeker wenselijk, maar men kan er geen wonderen van verwachten. De impact van de getuigenis, van het 'woord' wordt ook door van Eck overschat. De oorsprong van deze overdrijving wordt duidelijker door een andere overschatting, nl. zijn mening dat 'de jeugd van nu tenslotte onvoorstelbaar veel te danken heeft aan de miljoenen ontembaren', de KZ-gevangenen. Al kan men begrip opbrengen voor deze rede-nering, toch waren het economische belangen en machtsverhoudingen die de afloop van de oorlog bepaalden.

De boodschap die overlevenden brengen, is niet zelden een evangelie : een blijde boodschap. Als tegengewicht voor de onvoorstelbare ellende in het kamp, groeiden bij gedetineerden vaak hooggespannen toekomstverwachtingen. Van Eck omschrijft dit proces kernachtig : 'Je moet slaaf geweest zijn om de vrijheid te waarderen' en 'dierlijk geweest zijn om te weten wat menselijk is.' De volmaaktheid van de toekomstige hemel dient (ook) hier als ontkennende uitdrukking van het aardse leed. Hij streeft nog steeds volmaakte broederlijkheid na, in de vaste overtuiging dat die blijvend realiseerbaar is. In de plaats van grenzen en oorlog zullen universele solidariteit en vrede komen. Een hele wereld zonder haat... De auteur brengt een boodschap van geloof in de uiteindelijke, intrinsieke goedheid van de mens (SS-ers uitgezonderd). Dat men uit dat onmetelijk lijden een dergelijk optimistische antropologie puren kan, blijft verbazing wekken. Immers, in zoverre de oude categorieën 'goed'

en 'kwaad' in het KZ niet een totaal andere betekenis verkregen, spreekt het voor zich dat in die extreme situatie het 'kwaad' overheerste. Van Eck zegt daarover : 'Je kunt niet groot zijn, als je honger hebt.'

Een opvallend verschil met zijn 'Boek der Kampen': er wordt nu minder eenzijdig, minder lovend over het onderling gedrag van de slachtoffers gesproken. Diefstal heerste alom, zwakken bevochten nog zwakkeren. Egoïsme brak vervaarlijk door, want 'dat was de afstomping van Dachau. Je kon alleen denken aan de dingen om je heen. En vooral aan jezelf.'

Dit boek bevat nogal wat 'hineininterpretierungen' en achteraf ontwikkelde, al te generaliserende hypothesen. Bijvoorbeeld over 'overleven'. Van Eck meent dat het erop aan kwam de wil en de kracht op te brengen. Zolang je intens genoeg wou leven, kreeg men je niet klein. Men overleefde door verdierlijking, door ontmenselijking te weigeren. De wil in leven te blijven was ongetwijfeld een noodzakelijke maar geen voldoende voorwaarde. Van Eck wijst trouwens zelf op enkele niet-voluntaristische omstandigheden waardoor hijzelf overleefde : vòòr hij naar Dachau getransporteerd werd, verbleef hij in enkele gevangnissen waar hij zich min of meer aanpassen kon; doordat hij gelukkig pas naar het einde van de oorlog toe aangehouden werd, kon hij niet langer dan vijf maanden geïnterneerd blijven; hij beheerste de Duitse taal en werd als nieuwkomer in het kamp ingewijd en geholpen door een zekere 'Vriend'.

Deze getuigenis is niet alleen gedeeltelijk vervormd, ze is terzelfdertijd gewild onvolledig én te volledig. Door gesprekken met een ex-gedetineerde die gedwongen werd als hoer in het KZ-bordeel dienst te doen, beschikt de auteur over kostbare informatie (er is uitermate weinig geweten over de interne 'keuken' van deze bordelen). Ook al beseft hij terdege hoe belangrijk zijn informatie is, toch verkiest hij te zwijgen.

Zowel titel als verantwoording van dit boek scheppen de verwachting dat het om een persoonlijk verslag, om een ego-dokument gaat. Vanuit deze optiek kan verantwoord worden dat één derde van het boek niet over Dachau maar over het oprollen en over de verhoren van de verzetsgroep waar Van Eck deel uitmaakte, handelt. De auteur kon Dachau overigens onmogelijk vanuit eigen ervaring exhaustief kennen. Al die maanden zat hij vrij geïsoleerd in de quarantaineblokken van het kamp. Toch streeft de schrijver volledigheid na. Door een soort KZ-encyclopedie, verpersoonlijkt in 'Vriend' - een soort geïnkarneerde wijze - ten tonele te voeren, verwerkt hij heel wat na-oorlogse informatie in zijn boek. Hij bericht dan ook over periodes, gebeurtenissen en kampen die hij niet meegemaakt kan hebben. Dit is een gehistoriciseerde roman, geen ego-dokument.

Stippen we nog enkele van de vrij talrijke onjuistheden die het boek bevat aan. Vanaf 1936 werden Duitse homoseksuelen systematisch door de nazi's geïnterneerd. Historici geven hiervoor uiteenlopende verklaringen op. Dat dit gebeurde om de, voor de Olympische Spelen toestromende, buitenlandse bezoekers te bewijzen hoe 'zuiver' Duitsland wel was, is evenwel een twijfelachtige en misschien kortzichtige verklaring. Immers,

mocht dit het motief geweest zijn, dan had men de geïnterneerde homoseksuelen na 1936 kunnen vrijlaten of had men er geen meer moeten interneren.

In Bergen Belsen zou men volgens Van Eck niet vergast of doodgeschoten hebben. De SS liet er de gevangenen 'gewoon' kreperen van de honger. Dat men vanaf de tweede helft van 1944 in Bergen-Belsen van honger omkwam, is juist. Doch voordien was dit KZ hoofdzakelijk uitwisselingskamp voor joden. Pas toen het een van de verzamelpunten werd van de uit het Oosten toestromende gevangenen (uit de door de Russen ontzette kampen), groeide het voedselprobleem de SS boven het hoofd. Tienduizenden mensen stierven dan de hongersdood, ook al had dat niets te maken met een diabolische intentie. Van Eck schrijft ook dat hij 'één van de miljoenen NN (Nacht und Nebel) gevangenen' was. 'NN' was een 'militaire' benaming, uitsluitend betrekking hebbend op een zeer biezondere en relatief kleine categorie gevangenen (ongeveer zeven duizend mensen).

Het grootste deel van dit boek verscheen eerder in 1967 ('Het einde van Dachau'). Deze versie dateert in feite van 1970. Zoals bij de vorige heruitgave (Kritak, 1981) zwijgen auteur en uitgever hier in alle talen over. Door de niet geslaagde combinatie van persoonlijk verslag, roman én geschiedkundig werk, kan dit boek waarschijnlijk slechts enig nut hebben voor oud-gevangenen, of misschien voor de leek die voor het eerst kennis wenst te maken met de nazi-kampen (al zijn er vele meer geschikte introducties).

G. VAN DEN BERGHE

GIFTEN

In deze rubriek de lijst van de dokumenten door het Centrum ontvangen (vgl. ook de rubriek Aktiviteiten van het Centrum. B. Archieven, Bibliotheek, Verzamelingen). Wij houden eraan de milde gevers onze oprechte dank te betuigen.

Deze veertiende lijst, afgesloten op 30 juni 1986, bevat de klasseringsnummers van de giften aan het Centrum. De giften vermeld zonder nummer werden nog niet geklasseerd.

Belangrijke giften

- De fototeek kreeg drie belangrijke giften van drie te Brussel gevestigde ambassades :
  - de Ambassade van Roemenië stond 61 foto's (formaat 23 x 30 cm.) af m.b.t. "De heroische bijdrage van Roemenië in de overwinning op het fascisme" (aug.-dec. 1944);
  - de Ambassade van Groot-Brittannië schonk ons 21 foto's m.b.t. de bevrijding van België. Deze foto's werden ingelijst en opgehangen in de gangen en de leeszaal van het Centrum;
  - de Ambassade van de U.S.S.R. stond aan het Centrum 20 foto's groot formaat af over de bevrijdingsgevechten in Oost-Europa en de verovering van Berlijn.

Wij danken al deze instellingen voor hun kostbare medewerking.

- De R.T.B.F./B.R.T. deponeerde voor bewaring in het Centrum de verwezenlijkte en verworven documentatie voor de reeksen "La Bataille des Ardennes", "Libération" en "Bevrijding":
  - 10 banden van de radioreeksen.
  - de banden van gesprekken, de verkregen documenten en de interviews door de R.T.B.F. gemaakt in het kader van de enquête.
- Mevrouw Franz Hepp, weduwe Streel, schonk een kopie van de belangrijke persoonlijke archieven van José Streel aan het Centrum.

A. BOEKEN, TIJDSCHRIFTEN, BROCHURES

- ADRIAANSENS, Gijs (Amsterdam): De Nieuwe Orde en de Nederlandse Letterkunde 1940-1945, Catalogus van de tentoonstelling gehouden in de expositiehallen van de Koninklijke Bibliotheek 13 september-1 november 1985.
- AMBASSADE VAN ROEMENIE (Brussel): Ilie Ceaușescu, La guerre du peuple tout entier pour la défense de la patrie chez les Roumains, Bucarest, 1982 (7804) en 23 August 1944. 200 Days Spared from World War II, Bucarest, 1984 (7803).
- ANONIEM: L'armée allemande à Louvain et le livre blanc. Traduction et Réfutation de la partie du "Livre blanc" relative au sac de Louvain (B 944); Louis Gille, Alphonse Ooms, Paul Delandsheere, Cinquante mois d'occupation allemande, 4 vol. (B 538); Pierre Goemaere, Histoire de la Libre Belgique clandestine (B 273); Baron Beyens, La semaine tragique (Brochure); Cardinal Mercier, Patriotisme et endurance (Brochure); Lettre pastorale de S.E. le Cardinal Van Roey de Carême 1945 (Brochure); Message radiophonique de Sa Sainteté Pie XII de Noël 1944 (Brochure); Un héros, le P. Gilbert de Gironde de la Cie de Jésus (Brochure); Pierre Nothomb, La Belgique Martyre; Baron Beyens, La famille impériale allemande. La Cour. Le Gouvernement (Brochure); Les évêques belges et le livre blanc allemand (Brochure); Les évêques de Belgique aux Evêques d'Allemagne et d'Autriche-Hongrie (Brochure); F. Mayence, La Légende des Francs-tireurs de Louvain (Brochure); M. Delcourt, Le Commissaire Lejeune (Brochure); In Memoriam Emile Laude (Brochure); G. Le Bon, Enseignements psychologiques de la guerre européenne (7857); Discours prononcé après la guerre (14-18) par Mr Henri Puttemans sur "La Presse clandestine sous l'occupation" (Brochure); nummers van La Revue Hebdomadaire de la presse française, o.a. speciaal nr. (81) van 1916: Réponse au Livre blanc allemand du 10 mai 1915; nr 6 van 26 september van Flambeau. Revue belge des questions politiques; Marchant (H.), Historique des Troupes Territoriales en Belgique en 1914 (B 2427); L. Gueuning, Joris Van Severen (B 2639); Liber amicorum Louis Gueuning 70 (B 2010); Louis Gueuning, Europe de la synthèse (B 532).
- ARCHIEF- EN DOCUMENTATIECENTRUM PROVINCIE LIMBURG (Hasselt): Bibliografie Limburg 1978 (LE 2/28).
- ASSOCIATION DES HISTORIENS DE LOUVAIN (Brussel): Résumés des Mémoires de Licence en Histoire, 1981 et 1982, nrs 4 en 5 van 1982 en 1983.
- BACHY, Pierre (Estaimpuis): Pierre Bachy, Das besetzte Tournai (B 2684).
- BERGMANS, Annicq (Brussel): Het rexisme. Oorsprong en inhoud van een ideologie (Verhandeling KMS 1984-1985) (TH 271).
- BERNARD, Anne (Brussel): Aux Carrefours de l'histoire, één nr.; Gecombineerde operaties. 1940-1942 (3696); Marek Swiecicki, With the Red Devils at Arnhem (6119); Eric Linklater, la 51ème (249); Saint-Yves, La Campagne des 18 jours et la reddition de l'Armée belge (B 109/2); Roger Motz, Angleterre et Belgique (B 87); D.C.A. Histoire officielle des défenses antiaériennes de la Grande-Bretagne de 1939 à 1942 (7811); Richard Hillary, La dernière victoire (7810); De Gaulle 1890-1970 (7812); Le Patriote illustré, nrs 1 tot 45 (1944 tot 1945); Vrai, 1 nr.; La Petite Gironde, 3 nrs van juni 1940; La Nation Belge, 5 ex.; La Meuse, 4 ex.; Le Quotidien, 4 ex.; Pourquoi Pas ?, 1 ex.; La Dernière Heure, 1 ex.; Paris-Soir, 1 ex.; Le Soir, 13 ex.; La Libre Belgique, 55 ex.; een lot brochures; een lot geïllustreerde brochures: Merchantmen at war; De Dunkerque au jour 'J'; Tous sur le Front (1940-1941); Liquidation du nazisme (24 dessins satiriques de Peter); Giles, Daily Express and Sunday Express Cartoons.

- BERTOUILLE, André (Brussel): Education civique. Le jeu des Institutions (dossier pédagogique).
- BIBLIOTHEQUE MILITAIRE ET SERVICE HISTORIQUE (Berne): J.J. Rapin, 100e anniversaire des fortifications du Gothard (7872/15).
- BLUM, Adrien (Brussel): H. Hühnrich, Der Partisanenkrieg in Europa 1939-1945 (7849); Graubuch. Expansionspolitik und Neonazismus in Westdeutschland (7846); Braunbuch. Kriegs- un Naziverbrecher (7845); F. Demany, Mourir Debout (B 246); Emil Carlebach, Von Brüning zu Hitler; Der Oberländer prozess. Protokoll der Verhandlung vor dem Obersten Gericht der DDR (7841); E. Krieck, England. Ideologie und Wirklichkeit (Brochure); Livre gris. Politique d'expansion et néo-nazisme en Allemagne occidentale (6752); C'est ainsi que l'Allemagne fut divisée (6628); Von Ribbentrop zu Adenauer. Eine Dokumentation über das Bonner Auswärtiges Amt (6774); K.H. Biernat, Der Reichstag brennt (Brochure); W. Ochne en A. Pons, Verschwörung der Geschlagenen (7848); Pertinax, Les fossoyeurs, 2 vol. (157); O. Denkelmann, Franco zwischen Hitler und den Westmächten (7842); Ernst von Salomon, Der Fragebogen (7841); een aantal brochures.
- BOUCQ, Odon (Tournai): De Gaulle. Fils du Nord, le nr van een reeks van Nord-Eclair (8138/10); een nr van Ostmark-Woche (Fotokopie); J. Gunther, Les pilotes de l'Europe (8142); Uittreksels uit Historia van maart 1962 en augustus 1982; Nos Forces; Onze Macht van 1/9/1966; Weekeind van 16/11/74; Het Strijdersblad van 20/4/ en 20/5/1974; Forum van maart 1978; Les Cahiers de St André van november 1945; FM van 1/3/1967.
- COMMISSION DES COMMUNAUTES EUROPEENNES (Brussel): Inventaire des archives historiques, vol.1 (7974).
- DAEMS-VAN USSEL, Paule: P. Daems-Van Ussel, Victor Leemans. De daden van een secretaris-generaal tijdens de tweede wereldoorlog (B 2595/10).
- DANSE, Maurice (Brussel): Belgisch Nationaal Blok, Het zwartboek over Amnestie (B 1056); A. Jacoby, Derrière les barbelés 1940-1945. Colditz-Eichstätt (B 2700/15); Fischbeck-Neubrandenburg-Prenzlau (B 2555); Historique de l'Escadron mobile de la zone V.
- DANTOING, Alain (Court-St-Etienne): Fonds national de la recherche scientifique. Groupes de contact. Sciences morales et politiques. 1982; J.R. Tournoux, Pétain et De Gaulle (7827).
- DECUYPERE, Dirk (Geluwe): Dirk De Cuypere, Dorp zonder grenzen (B 2654).
- DEDEURWAERDER, Joris: J. Dedeurwaerder, Coppieters, een voortrekker (B 2590).
- DENONNE (Brussel): Der Feldzug in Belgien, Flandern, Artois vom 14.Mai bis 4. Juni 1940.
- DESCHUYTENEER, Pierre (Brussel): Rapport sur l'activité du commissariat belge au rapatriement (B 2638); V. Grey, Mimizan-sur-guerre (7972).
- DUCHESNE, Albert (Brussel): "Un général pas comme les autres. Le Baron Edouard Empain durant la guerre 1914-1918". Vier artikels in Revue belge d'histoire militaire, Bruxelles, 1985, maart tot december (B 2370/5).
- DUVOSQUEL, Jean-Marie (Brussel): Astrid. 1905-1935 (B 2729); Bulletin d'Histoire de Belgique (1982-1983).
- FACULTES UNIVERSITAIRES ST. LOUIS. CENTRE D'HISTOIRE CONTEMPORAINE (Brussel): Les années 30 aux Facultés Saint-Louis (B 2698).
- FIORILLI, Patrizio (Brussel): The Department of State, La Vérité sur les rapports germano-soviétiques de 1939 à 1941.

- GENTY, Louis (Nivelles): C'était Nivelles. Essai de reconstitution de la vie locale sous l'occupation. Année 1941; *L'appréciation*, 17 februari 1937; *Pygmalion*, aug. 1952; *Le Courrier S.R.A.*, oktober 1951; *Jeunesse nouvelle*, 13 april 1940; *Terre wallonne*, nr 11 van 11 maart 1944; *Rif tout dju*. Speciaal nummer, mei 1985.
- GOFFART-ROSKAM, Mevr. J. (Liège): Pierre Bouriez 1906-1964 (7872/7); A la mémoire des Médecins liégeois morts dans la Résistance. Livre d'or; J. Ochs, Breendonk. Bagnards et Bourreaux (B 547).
- GOTOVITCH, José (Brussel): Pierre Daye, Congo et Angola (B 2706); *Spiegel Historiae*.
- GUELLUY, R. (Louvain-la-Neuve): Les ecclésiastiques à Tournai sous les bombes. Overdruk Bulletin de la Société Royale d'Histoire et d'Archéologie de Tournai (B 2575/11).
- HEPP, Mevr. Franz (Liège): Een brochure: José Streel, Les jeunes gens et la politique (BrB 9/65).
- ISTITUTO STORICO DELLA RESISTENZA IN CUNEO E PROVINCIA (Cuneo): Guido Argenta, Nicola Rolla, Le due Guerre 1940-1943, 1943-1945 (7878).
- JURADO, Carlos Caballero (Madrid): Resistance Warfare 1940-1945, London, 1985, 48 p.
- KOHLBACHER, Jan (Eisden): September 1944 - Eisden bevrijd (B 2595/10).
- LAUDELLOT, Marc (Lausanne): *Cahiers des Amis de Robert Brasillach*, nr 29, 1984.
- MACHIELSEN, R.: *Daily Mail*, 1943 (1-II), 1944 (3-VIII), 1945 (19-I); *Daily Express*, 1944 (18-XII); *Dailey Herald*, 1944 (11-XI); *Daily Telegraph*, 1944 (14-XI).
- MARTIN, Dirk (Berchem): R. Kron, Der Kleine Deutsche (7850); Le petit Parisien (7851); The Little Londoner (7852); K.C. Peeters, Het Vlaamse Volksleven (B 771); Paul Huchnerfeld, Korte geschiedenis van de Geneeskunde (7853); J. Baerten, Het geld vroeger en nu (B 831); K.E. Neupert, Geokosmos (7854); enkele nrs. van *History of the 20th Century*; A.E. Kersten, A.F. Manning, Documenten betreffende buitenlandse politiek van Nederland 1919-1945. Deel III: 1 juni-7 december 1941 (LD 2/7); J. Kooy, Het boek van de pers (7855); W. Tassilit, La folle aventure du IIIe Reich (7856); J. Blondel, Voters, Parties, and Leaders (7859); Karel Sys, Mijn leven als bokser (B 2567); Johan H. Wigmans, Ik was een der millioenen (7828); J. Last, Rinus van der Lubbe, doodstraf voor een provo (7860); R. De Clercq, Nagelaten gedichten (7861); J. Hinderdael, Spiel der grossen Kinder (B 2579); Journaal van de Oostindische reis van Willem Ysbrantszoon Bontekoe van Hoorn (Steenlandt) (7862); L.Th. Maes, Lijst der vooroordelen, waar in de lessen geschiedenis en maatschappelijke vorming dient op gemaakt te worden (B 2505/2); brochures; R. Recouly, François-Joseph (7926); G.M. Verriijn Stuart, De conjunctuur in het economisch leven (7927); P. Howard, De wereld herbouwd (7928); M. Cordemans, Dr. A. Van de Perre's oorlogsjaren 1914-1918 (B 2607); Th.W. Nuyens, De staatkundige geschiedenis der provincie Limburg (B 2608); W. F. Koeng, Duel im Schatten (6687); K. Van den Oever, De Vlaamsche Beweging (B 2609); A. Russel Wallace, Maatschappelijke omgeving en zedelijke vooruitgang (7929); D. Grey Brownlow, Panzer Baron (7930); R. Hough, The Potemkin Mutiny (7931); E. Cerruti, Je les ai bien connus (7936); R.V. Philhes, J.P. Imbrohoris, Toute la vérité (7937); L. Schuettel, Luchtoorlog boven Europa (7938); F. Demers, Per auto door het hart van Afrika (7939); M. Valkhoff, De expansie van het Nederlands (B 2611); A. Mousset, L'attentat de Sarajevo (7940); M.A. Fabre, Les drames de la commune (7941); V. Depauw, De 15e Compagnie (B 2612); H. Kessler, Tagebücher 1918-1937 (7942); F. Prims, De sociaal-economische geschiedenis van België (B 2613); E. Ebermayer, Denn heute gehört

uns Deutschland... (7943); M. Bar-Zohar, L'espion juif de Hitler (7945); V. Speranski, La "Maison à destination spéciale" (7946); A. De Bruyne, De Boerenkrijg (B 2618); J. Geldhof, De Eerste Martelaar van de Vlaamse Studentenbeweging E.P. Renatus Devos (B 2619); Eine Frau in Berlin. Tagebuchaufzeichnungen (7947); B. von Siebert, Graf Benckendorffs Diplomatischer Schriftwechsel (7948); M. Wachler, Der Denker Paul Ernst (7949); L. De Meutter, Guerre "mondiale" ou paix mondiale (B 2620); G. Vallotton, Deux impérialismes (7950); H.E. Salisbury, Les 900 jours (3279); Sil-Vara, Englische Staatsmänner (1203); A. De Vries, De levensroman van Johannes Post (7952); G. Sajer, Le soldat oublié (7953); B. Winzer, Soldat in drei Armeen (7954); S. Zweig, Sigmund Freud/Derniers messages/Lotswendingen (7955); D. Lapierre, L. Collins, Paris brûle-t-il ? (128); N. Ehlert, Grosse Grusinische Nr. 17 (7956); E. Ludwig, Bismarck (7957); J. Van Lennep, De geschiedenis van Nederland (7958); L. Stacke, Deutsche Geschichte (7959); S. von Ilseman, Der Kaiser in Holland (7960); F. Rodenbach, Albrecht Rodenbach en de Blauwvoeterij (B 2628); E. Lousse, Beschavingsgeschiedenis van de moderne tijden (B 2629); A. Martinet, Léopold Ier et l'intervention française en 1831 (B 2630); L. de Lichtervelde, Léopold II (B 2631); L.G.J. Verberne, In den spiegel van het verleden (7961); Histoire d'un roi (7962); J. Conrad, Grundriss zum Studium der politischen Oekonomie (7963); E. Schwiedland, Volkswirtschaftslehre (7964); J. Maler, Gegen Gott und die Natur (7965); C. Verschaeve, Verzameld Werk. 7e deel (B 770); J. Verschueren, Algemeene historische atlas (B 2632); Atlas der algemene geschiedenis (B 2633); J.W. Berkelbach v.d. Sprenkel, Grote historische schoolatlas (7966); C.P.J. Kars, Visuele historie (7967); M. Nordau, Französische Staatsmänner (7968); J. Charpentier, Le nez de Cléopâtre (7969); L.L. Snyder, So sahen Sie den Krieg (7970); 100 groote Vlamingen (B 2634); F. Vercnocke, Liebaerts. Sagen voor de Dietsche Jeugd (B 2635); J. Leclercq, Leçons de droit naturel (B 2636); J. Muls, De krans van laurier (B 2637); G.M. Trevelyan, Geschichte Englands (7971); J. Debrabander, Saboteur waarheen vannacht ? (B 2642); E. Ludwig, Wilhelm der Zweite (7976); A. Zischka, De geheime oorlog om de katoen (7977); J. Dutoord, Les taxis de la Marne (7978); Mémoires du Kronprinz (7979); Verzameld werk van Lod. Dosfel. 4e en 5e deel (B 2643); Bon Verhaegen, Souvenirs d'un forçat de la guerre (B 515); H.-R. Trevor-Roper, Les derniers jours de Hitler (6333); A. Lanoux, Le commandant Watrin (7980); A. de Meeüs, Histoire de Belgique (B 2644); De universitaire expansie/L'expansion universitaire (B 2645); F. Sheed, Het Communisme en de Mensch (7981); Weissbuch 1971/1972 (7982); E. Ludendorff, Kriegführung und Politik (7983); J.-L. Bost, Le dernier des métiers (7984); W. Hausenstein, Licht unter dem Horizont (7985); W. Richter, Kaiser Friedrich III (7986); H. Van Werveke, Jacques van Artvelde (B 2646); M. Brants, Geschiedenis van 't Onafhankelijk België (B 2647); J. Baynac, Les socialistes-révolutionnaires (7993); E. Olivier, L'Expédition du Mexique (7994); J. Fahrenfort, Beurs en krant (7995); J. Stalin, Probleme des Leninismus (7996); E. Ludwig, Staline (7997); E. Kaestner, Dagboek (7998); C. Baillien, Mauritz Alofs (B 2655); M. Lamberty, Lode-wijk de Raet (B 2656); R. Vermandere, De Duitsche Furie te Antwerpen (B 2657); C. Bronne, Léopold Ier et son temps (B 2658); A. Mertens, Babula, de Poolse dwangarbeider (7999); E. Van Wessem, Een Prince van Orangiën (8000); A. Alberts, De Franse Slag (8001); B. Illes, Rhapsodie des Carpates (8002); K. Munk, Het woord bij de daad (8008); R. De Gourmont, Pendant la guerre (8009); V. Tornius, Zwischen Hell und Dunkel (8010); P.C. Pathe, Essai sur le phénomène soviétique (8011); Correspondance de Jacques Boucher de Perthes (8012); W.I. Lenin, Samtliche Werke. Bd. XVIII & XIX (8013); X. Paoli, Leurs Majestés (8014); G. De Diesbach, Les secrets du Gotha (8015); A. O'Flanders, Toen Vlaanderen groot was (B 2665); P. Sagenstem, Mijn oorlogsdagboek (B

- 2666); L. Van Goor, *Artvelde die Vroede* (B 2667); S. Huybregts, J. Huige, *De geschiedenis van de arbeidersbeweging* (8016); F. van Kalken, P. Salmon, *Synthèse d'histoire de Belgique* (B 2668); C. Bronne, *Histoires de Belgique* (B 2669); J. Verroken, *Twintig jaar Vlaamse weerbaarheid* (B 2670); A. Koestler, *Dialog met de dood* (8017); E. d'Astier, *Sept fois jours* (8018); M. De Vroede, *Juliaan De Vriendt in de Politiek en de Vlaamse Beweging* (B 2671); T. Bouws, *Vlaanderen, o welig huis* (B 2672); O. van Godtsenhoven, *Vent de combat* (B 2673); P.J. Banyard, *Hitler and his henchmen* (7872/1); *Onvolledige collectie van de National Zeitung* (naoorlog); *Le Patriote illustré*, 1925 tot 1928 (R 197); *Le Miroir des Sports*, 1919-1920 (R 1433); *Vlaamsch Leven*, 1916-1917 (R 1434); *Wereldrevue*, 1931-1932 (R 1435).
- MASSON, Henri (Brussel): A. Rivaud, *Le relèvement de l'Allemagne 1918-1938* (7839); H.-Th. De Meester, *La politique monétaire et financière de l'Allemagne de 1914 à 1940* (B 140).
  - MATHOT, René (Frasnes-en-Fagnes): R. Mathot, *Hitler et ses lieutenants en Condroz* (B 2595/1).
  - MATHYS (Brussel): Rodolphe Werner, *Lettre ouverte à Mr l'auditeur général*, 1946) (BrB 10/19).
  - MEIRE, Robert (Brussel): Robert Meire, *Le Léopoldisme* (B 2693).
  - MILITIS, Jean (Ste Marie-sur-Semois): J. Militis, *La peur apprivoisée* (B 2716).
  - MINISTERIE VAN LANDSVERDEDIGING. CENTRALE BIBLIOTHEEK (Bruxelles): *Aanwinstencatalogus*. 1e semester en 2e semester 1985 (LG 5/14).
  - MORRENS, H. (Brussel): L. Simoens, W. Henderickx, 10 mei 1940 (B 2663).
  - NATIONAL ARCHIVES AND RECORD OFFICE (Washington): *Guides tot the Micro-filmed Records of the German Navy, 1850-1945: N° 2. Records Relating to U-Boat Warfare, 1939-1945*.
  - OBLATES DU COEUR DE JESUS (Namur): R.P. Dantinne, *Discours académique à l'occasion du 50me anniversaire des Oeuvres de Saint-Jacques. La Tourmente 1940-1945* (B 2575/6).
  - PUTTEMANS, Jul (Antwerpen): *Inventaris van de dias bewaard in het Museum van de Weerstand (Van Lintstraat te Brussel)*.
  - RICHTER, A. (Vechelde/D.B.R.): *Das Unterkommando Vechelde des Konzentrationslagers Neuengamme* (8231).
  - RIJKSINSTITUUT VOOR OORLOGSDOCUMENTATIE (Amsterdam): *De Dagboeken van Anne Frank* (8198).
  - SEGERS, Carlo (Deurne): *A last Appeal to Reason by Adolf Hitler* (1940) (Coll. Vlagschriften).
  - SEVRIN, Henri (Châtelet): *De la "Patriotic School" à la Place de la Victoire : L'étonnante odyssée du Chatelettain Georges De Fruytier*, in *Annuaire du Vieux Châtelet*, nr 25, 1985, pp. 139-157 (B 2730/6).
  - SMETS, Georges (Tienen): *Le Patriote Illustré*, een veertigtal nrs van de jaren '30 ; *La Vie*: een nr; *Le Soir Illustré*: 2 nrs; *L'Indépendance belge*: een nr; *La Dernière Heure*: een nr; *Het Laatste Nieuws*: 2 nrs; *La semaine d'Averbode*: 2 nrs; *Le Soir*: een nr; *Volk en Staat*: 4 nrs; *La Libre Belgique*: 7 nrs; *La Cité Nouvelle*: 18 nrs; B. Solonevitch, *Breendonck. Camp de tortures et de mort* (B 864); V. Meulenijzer, *Du Canal Albert au Stalag* (B 420); H.H. Kirst, *Il n'y a plus de patrie* (7830); Een nr van de *Faux Soir*; een nr van *Volksgazet* (9/11/1945); Verschillende brochures.
  - STREEL, M.-L. (Liège): R. Poulet, *Sire, vous ne pouvez plus vous taire* (B 814).
  - UITGEVERIJ ELSEVIER (Brussel): *Kroniek van de 20e Eeuw* (LA 4/25).
  - VANDERLINDEN, Jean-Marc (Rhode-St-Genèse): J.-A. Lacour, *Panique en Occident* (roman) (7866); 36 nrs van de *Revue Catholique des Idées et des Faits*, 1934 tot 1937 (R 866); In fotokopie : nrs van *Europe-Magazine*; nrs van *Europe-Amérique*; artikels van R. Poulet in *Ecrits de Paris*; nr van 9

- november 1984 van Rivarol met "Lettre ouverte au Professeur Stengers" van R. Poulet; brochure C. d'Ydewalle, Robert Poulet ou l'inestimable.
- VAN WASSENHOVE, Guido (Wuustwezel): G. Van Wassenhove, Wuustwezel en Loenhout in de Tweede Wereldoorlog (B 2601).
  - VERMEYLEN, P. (Brussel): A. Vermeylen, Geschiedenis en betekenis van het A. Vermeylenfonds.
  - VERSTRAETEN, M. (Brussel): Marcel Tricot, Beaumont. Survol de la Guerre 1940-1945 (B 2653).
  - VIERSTRAETE, Marcel (Liège): L'Eglise en Belgique sous l'occupation (Brochure).
  - WILLEMS, H. (Brussel): Robert Moërynk, L'offensive des Ardennes (B 2575/2), "Récré Wallonne". Les années d'occupation de 1940 à 1944 (B 2575/3) en L'immédiat après guerre (B 2575/4).
  - WILLEMS, J.-H. (Brussel): J.-H. Willems, Archives de l'époque du gouvernement Baltia (1920-1925), overdruk Folklore Stavelot - Malmédy - Saint-Vith, t.48, 1984
  - WYNANTS, Jacques (Verviers): Léon Van Huffel, Personne et communauté dans le socialisme populaire (B 2700/1).

B. DOKUMENTEN, ARCHIEVEN

- AUDITORAAT GENERAAL (Brussel): 3 reeksen fotocopieën van veroordelingen van Belgen door het **Reichskriegsgericht**.
- BASSLEER, Marcel (Liège): Fotocopieën van een Duitse affiche en foto's van de Luikse citadel (Coll. Affiches & Fotos).
- BERNARD, Anne (Brussel): Een lot gedactylografieerde klandestiene nota's en een dossier van klandestiene en geparachuteerde vlugschriften (Coll. Sluikpers en Vlugschriften).
- BORGNIET, Fernand (Perwez): Rapporten van de bevoorradings- en verdelingsdienst van de Brusselse Ravitailleringdienst, mei/juni 1943 (W 11).
- DE PINCHART, Henri (Brussel): Een lot documenten (B 44, W 11); diverse documenten m.b.t. de gemeenten tijdens de bezetting (B 44).
- DE VOS, Jacques (Gent): 14 foto's (Coll. Foto's).
- FACHE, H. (Brussel): 2 foto's van de begrafenis van Joris Van Severen en 3 van die van Staf De Clercq (Coll. Foto's).
- FLACHET, E. (Brussel): Documenten betr. de N.M.B.S. in mei 1940 door Vanderborgh, directeur van de exploitatie, gericht aan Nolet de Brauwere, secretaris-generaal van de N.M.B.S. (B 22).
- GENTY, Louis (Nivelles): Archieven van de provinciale Commissie van nationale erkentelijkheid (1946-50) (Z 8).
- GOESSENS-SWOLFS, Mevr. Jean (Brussel): Documenten van haar schoonvader dr. Goessens, gewapend weerstander en P.G.: o.a. briefwisseling dr. Goessens, gevangen te Buchenwald, met zijn vrouw te Ravensbruck (dec. 1944) (PG 21).
- HEPP, Mevr. Franz (Liège): Verschillende foto's van José Streel (Coll. foto's).
- K.U.L. BIBLIOTHEEK (Leuven): Documenten betr. de Controledienst Zwevegem (B 28).
- LANDSHEERE, Louise de (Brussel): Enkele documenten betr. de klandestiene Libre Belgique (PD 49).
- MARTIN, Dirk (Berchem): Jaargangen 1931-'32, '35-'38 van **Moderne School** (R 1413).
- MARTIN, Pascal (Bièvre): Uiteenzetting der feiten inzake **Nouveau Journal, Cassandre en Editoria** (JB 29).
- MATHEN, R. (Chaumont-Gistoux): Fotocopies van een document en van het hoofdstuk 15 van het boek **Tug of War** van W. Whitaker (9 E 3).

- MATHYS (Brussel): Verschillende documenten, o.a. sluikbladen en vlugschriften en de tekst van "Conférence rédactionnelle donnée au Soir le vendredi 3 septembre (1943) par Mr. Raymond De Becker, rédacteur en chef" (Coll. Sluikpers en Vlugschriften).
- PAUWELS, Jean (Brussel): Persoonlijke documenten, hoofdzakelijk betr. zijn activiteiten bij de Dienst Clarence (PP 11).
- POULET, Robert (Marly-le-Roi): Originele tekening van het portret van Germaine Poulet, als omslag verschenen van *Pourquoi Pas ?* in 1946; "Je pardonne à mes assassins", verhaal van R. Poulet over José Streel (PP 9).
- REUL, Charles (Esneux): Archieven van de pastorie Fontin te Esneux (B 62).
- ROBA, J.L. (Charleroi): Studie over de aanslagen in België 1946-51; Documenten over de Jeunesses romanes en Jeunesses rexistes (C 11).
- SEGERS, Carlo: Documenten betr. de Belgische kommando's van de B.S.G.B. (10 E 3).
- STAES, Johan (Blaasveld): Resultaten van een enquête van *Gazet van Antwerpen* in 1980 betr. de C.R.A.B. in 1940 (5 mappen) (Knipsels).
- TECHY-VERBOKET, De H. en Mevr. J. (Mont-sur-Marchienne): Een reeks foto's van E.H. Verboket, aalmoezenier van het Belgian Army Hotel te Londen (Coll. Foto's).
- THIRY, Serge (Brussel): Lijst van de interneringsplaatsen in België 1940-45, opgemaakt op 30/9/1964 (T 18).
- TROEDER, Sylvain (Brussel): Fotocopieën van documenten hem betreffende.
- UGEUX, William (Rixensart): Enkele documenten te integreren in het fonds Ugeux (PU 2).
- VANDERLINDEN, J.M. (Rhode St-Genèse): Fotocopie van een artikel van Robert Poulet in *Rivarol*, getiteld "Un Révolutionnaire" (portret van P. Vermeylen); een dossier van A. Knaff, verantwoordelijke van de *Volksdeutsche Bewegung Luxemburg in Belgien* (fotocopieën) (PK 5); fotocopie van een brief van R. Poulet aan Marcel Grégoire.
- VIERSTRAETE, Marcel (Liège): Fotocopieën van documenten hem betreffende (JP 719); een reeks foto's over de gebeurtenissen van 1940 en de bezetting van West-Vlaanderen (Coll. Foto's); enkele documenten w.o. een lijst van verdachten opgemaakt door de leiding van DeVlag.
- WILLEMS, H. (Brussel): Gerechtelijke stukken betr. de zaak Nicolas Erkens (2 JDB 3).
- WYNANTS, Jacques (Verviers): Diverse archieven van de familie van een geestelijke uit Verviers (Q 3); fotocopie van een SHAEF-document betr. de parachutering van wapens in België door de Geallieerden na 4/9/1944 (Microfilm WO/FO).

C. DAGBOEKEN, ONUITGEGEVEN HERINNERINGEN

- COGELS, Mevr. Charles (Antwerpen): Chronologisch relaas van de vòðroorlog (JP 568).
- DEPOUHON, Ph. (Verviers): "A travers tout", relaas 1939 tot 1940 (JP 717).
- DERRE (Pierre) (Brussel): *Gevangenisdagboek* (St.Gillis) van wijlen de h. Gulpen (zes schriften) (JP 560).
- HOFMANN, Roger (Brussel): *Les aventures de pépé du 10 mai 1940 à fin juillet 1940* (8 p. dact.) (JP 727).
- MARTINY, V.G. (Brussel): Fotocopie van "Carnet de Campagne" van sergeant Paul Vandevenne 4e Cie/1 Cy tijdens mobilisatie 18-daagse veldtocht. (JP 724).
- MICHEL, Marc (Gedinne): Relaas betr. oorlogsfeiten.
- SPRINGAEL, H. (Bruxelles): *L'Abbé Norbert Wallez en Conseil de Guerre et*

sa condamnation (JP 726).

- VAN RUYCHEVELT, J. (Bruxelles): Defraiteur, L'Armée Belge pendant la campagne de 1940. Fotocopie van een gedact. tekst, 81 p. 31/X/1943 (12 E 1).

HET CENTRUM ZOEKT...

In het algemeen :

Elk geschreven, iconografisch of mondeling ~~dok~~ument over de tweede wereldoorlog.

In het bijzonder :

- Een collectie (jaargangen 1930 tot 1940) van La Nation belge.
- Een collectie van La Revue Réactionnaire.
- Een collectie (jaargangen 1930 tot 1950) van Le Flambeau.
- Een collectie (jaargangen 1930 tot 1950) van La Revue Générale.
- Een collectie (jaargangen 1930 tot 1940) van L'Action Wallonne.
- Elke dagblad-collectie voor de jaren 1935 tot 1940 en 1945 tot 1950.
- Elk document betr. de U.D.B.
- Foto's en affiches betr. de activiteiten van het verzet bij bezetting en bevrijding.

LIJST VAN AANWINSTEN VAN DE BIBLIOTHEEK

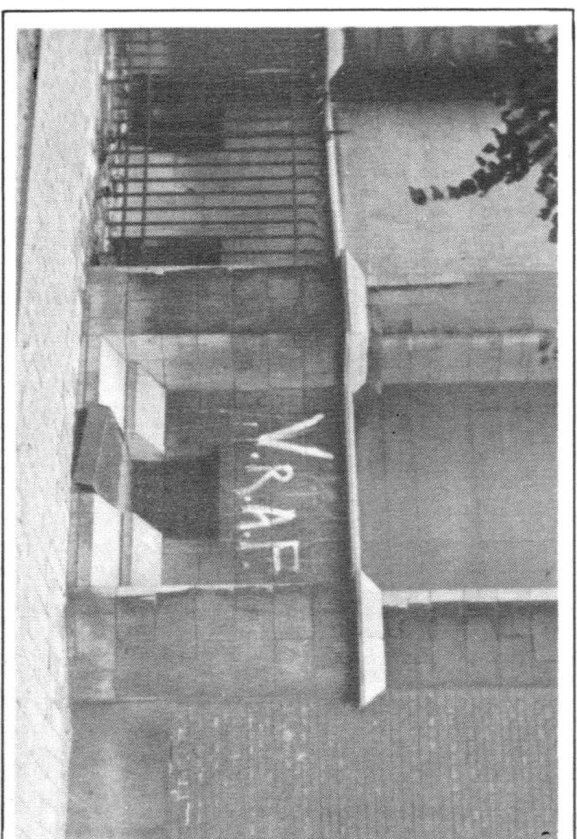
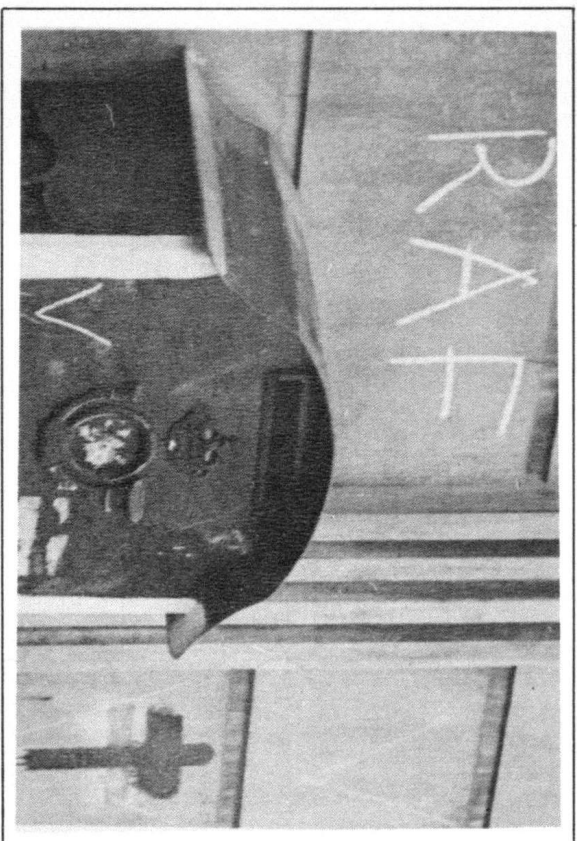
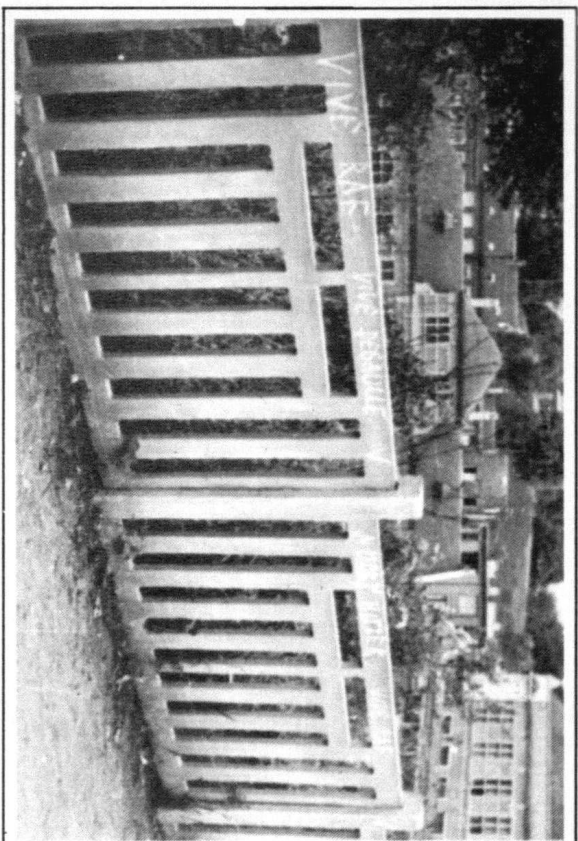
Vanaf deze aflevering van de Mededelingen zal de lezer er de lijst van de aanwinsten van de bibliotheek niet meer in terugvinden.

De aanwinsten nemen inderdaad zo in omvang toe, dat in de toekomst een aparte lijst zal gepubliceerd worden die na bestelling tegen de prijs van 65 BF. + verzendingskosten wordt toegestuurd.

Wim MEYERS

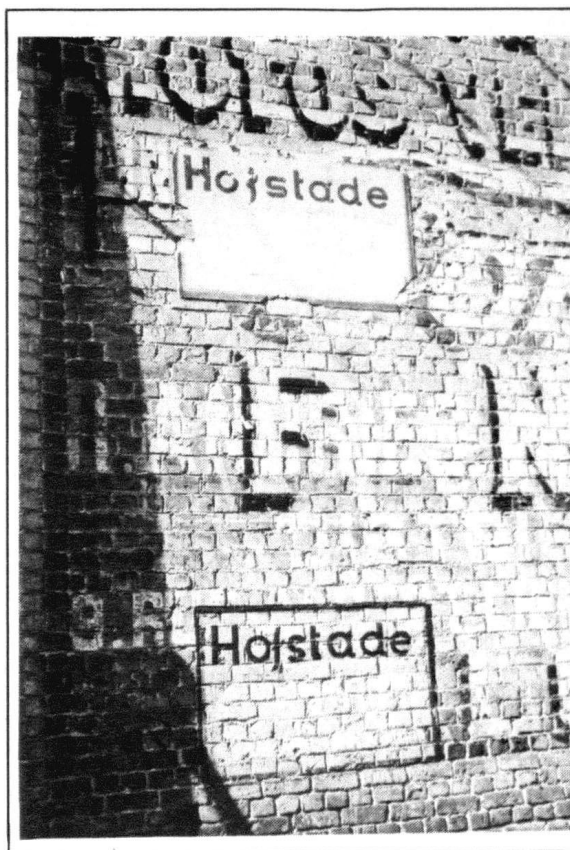
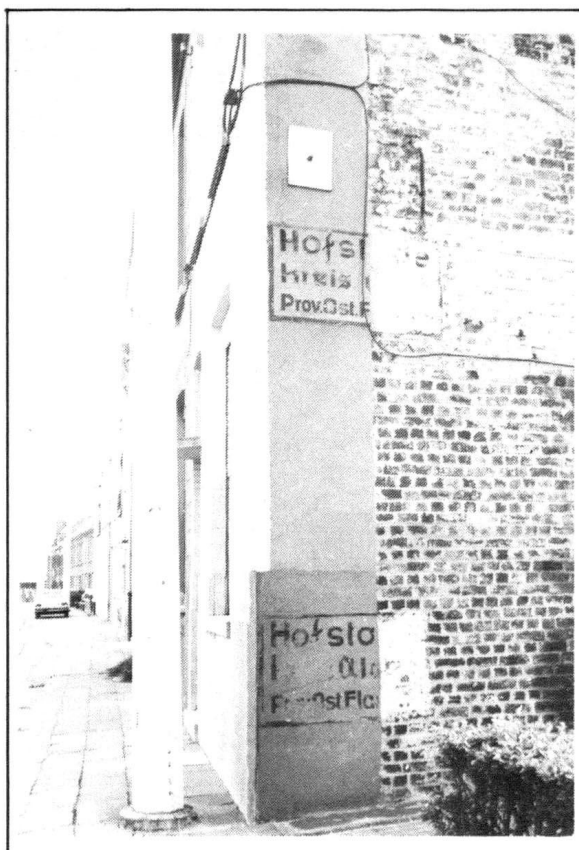

Nog uit de fotocollectie van het Centrum...

Extrait de la collection iconographique du Centre.

Dit 16e nummer van de Mededelingen werd samengesteld door Alain DANTOING, Colette DUPONT, Rik HEMMERIJCKX, Dirk MARTIN, Wim MEYERS, Frank SEBERECHTS, Frans SELLESLAGH, Marc UYTTERSROT, Chris VAN CRAEN, Gie VAN DEN BERGHE en Rudi VAN DOORSLAER.

Redaktiesekretariaat : D. MARTIN

De redaktie van deze aflevering werd afgesloten op 1/6/1986

Bladschikking en tikwerk : Nicole MEGANCK

Offsetdruk : André FLAMEE

Verantwoordelijke uitgever
Jean VANWELKENHUYZEN
Paul vanden Thorenlaan . 36

ISSN 0772-1196

1160 BRUSSEL